

**ERZURUM'DA YER ALAN SAHNELERİN TEKNİK
VE MİMARİ BAKIMDAN İNCELENEREK KENT
KÜLTÜRÜNE KATKILARININ SANATSAL
ETKİNLİKLERDE KULLANIM ORANLARININ
BELİRLENMESİ**

Merve TAŞ

**Yüksek Lisans Tezi
Sahne Sanatları Ana Sanat Dalı
Doç. Dr. Elif ÖZHANCI
2024
(Her hakkı saklıdır.)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANA SANAT DALI

**ERZURUM'DA YER ALAN SAHNELERİN TEKNİK VE MİMARİ BAKIMDAN
İNCELENEREK KENT KÜLTÜRÜNE KATKILARININ SANATSAL
ETKİNLİKLERDE KULLANIM ORANLARININ BELİRLENMESİ**

(Examining the Architectural and Technical Terms of the Scenes in Erzurum and Determining
Their Contribution to Urban Culture and Their Use Rates in Artistic Activities)

Merve TAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Elif ÖZHANCI

Erzurum
Ekim, 2024

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Fine Arts

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Merve TAŞ tarafından hazırlanan “Erzurum’da Yer Alan Sahnelerin Teknik ve Mimari Bakımdan İncelenerek Kent Kültürüne Katkılarının Sanatsal Etkinliklerde Kullanım Oranlarının Belirlenmesi” başlıklı çalışması 11/10/ 2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sahne Sanatları Ana Sanat/Bilim Dalı, Sahne Tasarımı Sanat/Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Dr. Öğr. Üyesi Atilla Emre KESKİN <i>T. C. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Danışman:	Doç. Dr. Elif ÖZHANCI <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi Elif CANDAN <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
.../.../.... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Fine Arts

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Erzurum’da Yer Alan Sahnelerin Teknik ve Mimari Bakımdan İncelenerek Kent Kültürüne Katkılarının Sanatsal Etkinliklerde Kullanım Oranlarının Belirlenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

11 / 10 / 2024

Merve TAŞ

Aslı Islak İmzalıdır

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun / ... / tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun / ... / tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle, bu çalışmanın konusunun belirlenmesinden son aşamasına kadar yardımlarını bir an olsun esirgemeyen saygıdeğer hocam ve danışmanım Doç. Dr. Elif ÖZHANCI' ya şükranlarımı sunarım.

Lisansüstü çalışmalarında her daim destekçim olan değerli annem Yasemin, babam Fevzi POLAT'a, ablam ve eşi Zeynep POLAT YILDIZ, Fevzi YILDIZ'a, kardeşim ve eşi Meva Asiye POLAT GÜÇLÜ' ve Selçuk GÜÇLÜ' ye ve yeğenlerim Fahri Eren, Hamza Kerem, Nisa Beren ve Fatih Emin'e ; çalışmalarında şahsıma ve aileme göstermiş oldukları anlayış ve destek için kıymetli eşimin annesi Fehime ve babası Adnan TAŞ' a, ağabeyi Prof. Dr. Hakan TAŞ, eltim-ablam Uzman Dr. Funda TAŞ'a, Kardeşi Avukat Ahmet Furkan TAŞ'a ve yeğenlerimiz Kadir Kaan, Hatice Eslem ve Mustafa Metehan'a minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Arkadaşlıklarını, dostluklarını ve samimiyetlerini hiç eksik etmeyen bu süreçte bana hep manevi destek olan arkadaşlarım Hilal NİŞANCI ÇİMEN, Ezgi AKARSU ve Şerife TATOĞLU 'na, Yudum SAATÇİOĞLU KULA, Gaye SAATÇİOĞLU ve Doç. Dr. Nihan DAŞTAN' a Kızlarımı büyütürken varlığını hep hissettiğim komşum Tuba AKPINAR'a, yüksek lisans yapmam konusunda hep desteğini hissettiğim komşum Yasemin ÇANKAYA'ya şükran ve teşekkürlerimi sunarım

Bu uzun ve zorlu bir süreçte bana sabırla yaklaşan, hakkını ödeyemeyeceğim değerli eşim Halil Gökhan, kızlarım Zehra Neslişah ve Fatıma Aslışah 'a ithaf ederim.

Merve TAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERZURUM'DA YER ALAN SAHNELERİN TEKNİK VE MİMARİ
BAKIMDAN İNCELENEREK KENT KÜLTÜRÜNE KATKILARININ
SANATSAL ETKİNLİKLERDE KULLANIM ORANLARININ BELİRLENMESİ

Merve TAŞ

Ekim 2024, 83 sayfa

Amaç: Erzurum İlinde bulunan sahnelerin mimari ve teknik açıdan incelenerek, bu sahnelerin kent kültürüne ve kent kimliğine sağladığı katkıların sanatsal bir perspektiften değerlendirilmesidir. Erzurum, tarihsel ve kültürel zenginlikleri ile bilinen bir şehir olarak, sahne sanatlarının gelişimi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak, bu potansiyelin ne ölçüde gerçekleştirildiğini anlamak için sistematik bir inceleme gereklidir. Erzurum İlinde bulunan sahnelerin; ilk olarak, yapısal özelliklerini inceleyerek, kent ölçeğinde bina cephesinin, bina girişinin, bina iç mekânlarının kullanımının doğruluğunu ya da eksikliklerini belirledikten sonra sahne yapısına girişten itibaren fuaye alanı ve sahne önü, sahne arkasında kullanılan bölümlerin mevcut durumlarını değerlendirip eksik görülen yerlerin nasıl düzeltilebileceğine dair mimari bir bakış ile öneriler getirilecektir. İkinci olarak; incelenen sahnenin hangi faaliyetlerde kullanıldığını, seyirci sayılarını, belirlemek ve bunu kent nüfusu üzerinde irdeleyerek sahnelerin kentin hangi bölgesinde kimler için faaliyetlerini sürdürdüğünü, kent dokusuna faydalarını belirlemektir. Bu belirlenen verilerin yetkili kurumlara bir araştırma olarak sunulması ve kent dokusunun gelişiminde bir fayda sağlaması amaçlanmıştır.

Yöntem: Erzurum İlinde yer alan kamu kurumlarına bağlı ve tiyatro amaçlı kullanılan toplamda sekiz sahne vardır. Bu sahnelerin hangi amaçla kullanıldıkları, hangi zaman aralığında, hangi günlerde tercih edildiğini incelerken kent kültürüne fayda sağlayan bir yapı olup olmadığı çerçevesinde değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu kapsamda, her bir tiyatro binasının mimari özellikleri, teknik ekipmanları ve bu imkânlar ile kent kültürü üzerindeki faydalarını ve aksaklıkları belirlemek öncelikli hedeftir. Bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Karma yöntem ile sayısal veriler ve nitelik bakımından sahnelerin kapasiteleri belirlenmiştir. Her sahnenin teknik ve mimari özellikleri tek tek incelenip fotoğraflanarak yazılı ve görsel veriler elde edilmiştir. Yapılan saha araştırmasında toplanan bulgular her sahnenin kullanım amaçları ve kullanım oranları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Bulgular: Yapılan değerlendirmeler sonucunda, bu sahnelerin kent kültürüne olan etkisinin beklenenden düşük olduğu gözlemlenmiştir. Sahnelerin yapım aşamaları incelendiğinde görülmüştür ki, Erzurum ilindeki sahnelerin birçoğu sinema salonlarını restore etme suretiyle tiyatro sahnesine dönüştürülmüştür. Sahneler yazılı metin oyun performansları için yeterli özelliklere sahip değildir. Özellikle sahnelerin mimari tasarımlarının ve teknik donanımlarının, şehrin kültürel dinamizmine yeterince katkı sağlamadığı ortaya çıkmıştır. Sahnelerin kent kimliği ve kültürü üzerindeki etkisini artırmak için birkaç öneri sunulmuştur. İlk olarak, sahne yapılarının amacının yazılı metin oyunlarının sergilenebileceği bir sahne olarak tasarlanarak inşa edilmesidir. Bu tasarım, sadece estetik bir görünüm kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda işlevselliği artırarak var olan izleyici kitlesinin sahne görseli perspektifini daha önemli kılarak, daha geniş bir izleyici kitlesine ulaştırma potansiyelini de beraberinde getirecektir. Bina tasarımlarının gerçekleştirilmesi aşamasında; profesyonel mimarlardan ve sahne tasarımcılarından alınacak destek, yeni yapılar için hem teknik açıdan hem de kullanım açısından daha uygun hale gelmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda aynı uzmanların, hali hazırda başka bir amaca hizmet eden yapıların restore edilirken de yanında bulunması, uygun ölçüleri doğru yerlerde kullanarak genel geçerliliği olan bir sahne olarak revize edilmesini

sağlayacaktır. Sahne giriş kapısının, bir sokakta hane kapısı arar gibi aramak yerine kimlikli bir bina girişi olarak tanımlanmış bir kapıdan girilecek olan sahneye gelen izleyicinin keyfini arttıracaktır. Böylece, sahnelerin hem işlevsel hem de kimlikli birer yapı haline gelmesi mümkün olacaktır.

Ayrıca, sahnenin hangi amaçla kullanıldığı tespit edildikten sonra sahne önü ve arkasında kullanılacak donatıların modern teknolojiye sahip, kullanıma uygun ve yüksek standartlarda olması gerektiği belirtilmiştir. Yüksek teknolojili donatıların, performans kalitesini artırarak izleyicilerin deneyimini zenginleştirebilir. Örneğin; Sahneye gelen ışığın, rejî odasında bulunan ışık masasının işlevselliğiyle doğrudan ilgilidir. Kaliteli bir dümene sahip lambaların sahne performansına katkısı tartışılmaz ölçüde büyüktür. Yine sahneden çıkan bir sesin arka sırada oturan kişiye oyuncunun yanındaymış gibi duyması akustik panellerin doğru açıyla konumlandırılmasından geçmektedir. Bu gibi örneklerin kente hizmet edecek herhangi bir sahne tasarımında mimar ve sahne tasarımcısı tarafından düşünülerek tasarlanması bir sahnenin bir yapımcı tarafından defalarca kullanılmasına ön ayak olmaktadır. Böylelikle, sahneler sadece birer gösteri alanı olmaktan çıkarak, kent kültürüne ve sosyal hayata katkı sağlayan dinamik merkezler haline gelebilir.

Sonuçlar: Erzurum ilinde bulunan sahnelerin, mimari ve teknik özellikleri bakımından incelendiğinde, sahne yapım inşasında veyahut var olan bir yapının sahneye dönüştürülmesi sürecinde, kent yöneticileri tarafından mutlak bir görüşle bir mimar ve bir sahne tasarımcıdan destek alınması kent kültür dokusu açısından kritik bir önem taşımaktadır. Bu yönde atılacak adımlar, şehrin kültürel kimliğini güçlendirerek, sanatsal faaliyetlerin daha geniş kitlelere ulaşmasına olanak tanıyacaktır. Yurtiçi ve yurtdışından gelecek olan turnelerin Erzurum ilinde vasıflı bir sahne bulamayışından ötürü tercih edilmemesi durumu ile karşılaşılmayacak ve Erzurum'da yaşayan halkın da başka bir kentte bu turneleri izlemeye gitmesinin sebebi olarak kente turnenin gelmesi sahnelerin yeterli donanımına sahip olmadığı gerekçesinden ötürü tercih edilmedi olmayacaktır. Hatta kentte düzenlenecek festivaller ve turneler için gelecek yerli, yabancı turistlerin kent ticaretine de katkısı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tiyatro, Kent kültürü, Sahne mimarisi

ABSTRACT

MASTER THESIS

EXAMINING THE ARCHITECTURAL AND TECHNICAL TERMS OF THE SCENES IN ERZURUM AND DETERMINING THEIR CONTRIBUTION TO URBAN CULTURE AND THEIR USE RATES IN ARTISTIC ACTIVITIES

Merve TAŞ

October 2024, 83 Pages

Objective: The aim is to examine the architectural and technical aspects of the performance venues located in Erzurum and to assess their contributions to urban culture and identity from an artistic perspective. As a city renowned for its historical and cultural richness, Erzurum holds significant potential for the development of performing arts. However, to understand the extent to which this potential has been realized, a systematic examination is necessary. This study will first analyze the structural features of the venues in Erzurum, assessing elements such as the façade, entrance, and interior spaces of each building at the urban scale to determine their functional adequacy or shortcomings. Beginning from the entrance to the stage structure, the foyer area, front-stage, and backstage areas will be evaluated in terms of their current condition, with architectural recommendations provided to address identified deficiencies. Secondly, the study aims to determine the types of activities hosted at these venues and their audience capacity, relating these findings to the city's population distribution. This will provide insights into which parts of the city these venues serve and to whom, as well as assess their contributions to the urban fabric. The findings are intended to be presented as a research report to relevant authorities, with the aim of supporting the enhancement of the urban fabric in Erzurum.

Methodology: In Erzurum Province, there are a total of eight performance venues associated with public institutions that are primarily used for theatrical purposes. This study examines the purpose of use, frequency, and preferred days of these venues, evaluating whether they contribute to urban culture. Within this framework, the primary objective is to determine the architectural features, technical equipment, and cultural benefits or limitations of each theater building. This study employs both qualitative and quantitative research methods. Using a mixed-method approach, data on venue capacities were collected, encompassing both numerical and qualitative aspects. The technical and architectural features of each venue were individually analyzed and documented through photographs, yielding both written and visual data. Findings from field research were assessed based on each venue's intended purpose and utilization rates.

Findings: The assessments indicate that the impact of these performance venues on urban culture is lower than anticipated. Upon examining their construction processes, it was observed that many of these venues in Erzurum were converted from cinema halls into theater stages. These venues do not possess sufficient characteristics for performing scripted theater works. In particular, the architectural designs and technical equipment of these venues have been found insufficient to contribute meaningfully to the cultural dynamism of the city. Several recommendations have been proposed to enhance the influence of these venues on urban identity and culture. Firstly, stage structures should be purpose-built for scripted theater performances. Such a design would not only provide aesthetic appeal but also improve functionality, potentially attracting a wider audience by enhancing the visual experience of performances. During the design phase of new venues, professional support from architects and stage designers would ensure both technical and functional suitability. Similarly, involving these experts in the restoration of repurposed buildings would facilitate the creation of

universally adaptable venues by ensuring accurate measurements and appropriate spatial configurations.

Furthermore, defining the entrance to the venue as an identifiable entry rather than a typical street door would enhance the experience for the audience, transforming each venue into a more distinct and functional space. Once the purpose of each venue is identified, it is essential that both the front and back of the stage are equipped with modern, high-standard technology. High-tech equipment can elevate performance quality and enrich the audience's experience. For example, lighting quality directly impacts the stage through the functionality of the control panel in the director's booth, where high-quality lighting fixtures can significantly enhance the overall performance. Additionally, for optimal acoustics, sound panels must be positioned at accurate angles to ensure that sound reaches even the back rows as if the actors were positioned nearby. Thoughtfully designed and technically equipped stages by architects and designers encourage continuous use by producers, making the venues dynamic centers that contribute to the city's culture and social life rather than merely spaces for performances.

Conclusions: An analysis of the architectural and technical features of performance venues in Erzurum reveals that it is crucial for urban administrators to seek consistent support from architects and stage designers, whether for new stage constructions or the conversion of existing structures. Such steps are of critical importance for the cultural fabric of the city. By taking these measures, the cultural identity of the city would be strengthened, enabling artistic activities to reach a broader audience. With adequately equipped venues, the city would become a viable option for national and international touring productions, eliminating the current tendency for these tours to bypass Erzurum due to a lack of qualified stages. This would also mitigate the need for residents to travel to other cities to view these performances. Moreover, hosting festivals and tours would attract both domestic and international tourists, thereby benefiting the city's economy through increased commercial activity.

Keywords: Theater, Urban Culture, Stage Architecture

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
Tiyatro Sahne ve Mimarisinin Tarihsel Gelişim Süreci	3
Antik Yunan Tiyatro Mimarisi.....	3
Roma Dönemi Tiyatro Mimarisi.....	6
Orta Çağ Dönemi Tiyatro Mimarisi.....	10
Rönesans Dönemi Tiyatro Mimarisi	12
Barok Dönemi Tiyatro Mimarisi.....	13
Günümüz Tiyatro Mimari Tasarımı ve Sahne Çeşitleri.....	17
Çerçeve sahne planı.....	19
Açık sahne planı.	20
Podyum sahne planı.....	21
Arena sahne planı.	21
Esnek sahne planı.	22
Kara kutu sahne planı.	23
Tiyatro, Sahne ve Oyun Yeri Yüzeyi Tasarım Süreci.....	24
Sahne yüzeyi + Oyun yüzeyi = Çalışma yüzeyi.....	25
İKİNCİ BÖLÜM	27
Erzurum İlinde Yer Alan Tiyatro ve Sahnelerinin Mimari ve Sanatsal Etkinlikler Açısından İncelenmesi.....	27
Erzurum Devlet Tiyatrosu.....	28
Erzurum devlet tiyatrosu mimari özellikleri.	28
E.D.T. teknik bilgileri.....	30
E.D.T. son beş yılda yapılan etkinlikler.	31
E.D.T. sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.	32

Erzurum Atatürk Üniversitesi Gösteri Sanatları Merkezi.....	34
Atatürk Üniversitesi gösteri sanatları merkezi mimari özellikleri.	35
Gösteri sanatları merkezi teknik bilgileri.	37
Gösteri sanatları merkezinde son beş yılda gerçekleştirilen etkinlikler.	38
Gösteri sanatları merkezinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi. ..	39
Necip Fazıl Kısakürek Kültür ve Gösteri Merkezi	39
N.F.K. kültür ve gösteri merkezi mimari özellikleri.	40
N.F.K. kültür ve gösteri merkezi teknik bilgisi.	41
N.F.K. kültür ve gösteri merkezi son beş yılda yapılan etkinlikler.....	42
N.F.K. kültür ve gösteri merkezi mimari teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.	42
Atatürk Üniversitesi Nene Hatun Kültür Merkezi	43
Nene Hatun kültür merkezi mimari özellikleri.....	44
Nene Hatun kültür merkezi teknik özellikleri.	45
Nene Hatun kültür merkezi mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.	46
Atatürk Üniversitesi 15 Temmuz Milli İrade Salonu.....	46
15 Temmuz Milli İrade salonu mimari özellikleri.	47
15 Temmuz Milli İrade salonu teknik özellikleri.	48
15 Temmuz Milli İrade salonunda son beş yılda yapılan etkinlikler.	49
15 Temmuz Milli İrade salonunun mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.	49
Erzurum İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi.....	50
İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi mimari özellikleri.	51
İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi teknik özellikleri.	52
İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi son beş yıldaki kullanım oranı.....	53
İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.	53
Erzurum Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Sahnesi.....	54
E.H.E. sahne mimari özellikleri.	54
E.H.E. sahne teknik bilgisi.	55
E.H.E. sahnesinin son beş yılda kullanım oranı.	56
E.H.E. sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.	57
Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Âşık Reyhani Stüdyosu.....	57
T.R.T. stüdyo mimari özellikleri.	58
T.R.T. stüdyosu teknik özellikleri.	59

T.R.T. stüdyosu son beş yılda kullanım oranları.....	60
T.R.T. stüdyo sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.....	60
SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ.....	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.	<i>Antik Yunan Tiyatro Mekânı.....</i>	4
Şekil 2.	<i>Antik Yunan Tiyatro Mekânları</i>	5
Şekil 3.	<i>Roma Dönemi Mimarı Vitruvius'a Göre Yunan Tiyatro Çizim Yorumu.....</i>	5
Şekil 4.	<i>Aspendos Roma Tiyatrosu</i>	8
Şekil 5.	<i>Vitruvius'a Göre Roma Tiyatrosu Çizimi.....</i>	9
Şekil 6.	<i>Orta Çağ Tiyatro Gösteri Aracı, 'PEGEANT' Görseli</i>	10
Şekil 7.	<i>Orta Çağ, Simultan “ Eşzamanlı” Sahne.....</i>	11
Şekil 8.	<i>Simultan Sahne Örneği.....</i>	12
Şekil 9.	<i>Globe Tiyatrosu</i>	13
Şekil 10.	<i>1776 Yılına Ait Teatro Olimpico, Ottavio Bertotti Scamozzi Tarafından Plan Çizimi</i>	15
Şekil 11.	<i>1776 Teatro Olimpico, Ottavio Bertotti Scamozzi Tarafından Perspektif Kesit Çizimi.....</i>	15
Şekil 12.	<i>Teatro Farnese</i>	16
Şekil 13.	<i>Sabionetta, Tell all'Antica Tiyatrosu, Palladio, Plan, Kesit ve Perspektif.....</i>	17
Şekil 14.	<i>Çağdaş Tiyatro Sahne Planları, ...</i>	19
Şekil 15.	<i>Çerçeveleli Sahne Plan Modeli Görseli</i>	20
Şekil 16.	<i>Açık Hava Sahne Modeli Antakya/Serinyol.....</i>	20
Şekil 17.	<i>Podiyum Sahne Plan Görseli / Alan Kadıköy Sahne</i>	21
Şekil 18.	<i>Arena Kapalı Sahne Plan Görseli/ İstanbul Maslak Uniq Arena Sahnesi</i>	22
Şekil 19.	<i>Arena Açık Sahne Plan Görseli-Antalya/Serik/Aspendos Açık Hava Tiyatrosu</i>	22
Şekil 20.	<i>Esnek Sahne Plan Görseli, İstanbul Moda Sahnesi</i>	23
Şekil 21.	<i>Kara Kutu Sahne Planı Görseli,.....</i>	23
Şekil 22.	<i>Erzurum Devlet Tiyatro Binası.....</i>	28
Şekil 23.	<i>Erzurum Devlet Tiyatro Bina Plan Krokisi</i>	29
Şekil 24.	<i>Erzurum Devlet Tiyatrosu Fuaye Görseli</i>	29
Şekil 25.	<i>Erzurum Devlet Tiyatrosu Reji Odası</i>	30
Şekil 26.	<i>Erzurum Devlet Tiyatro Sahnesi</i>	30
Şekil 27.	<i>Erzurum Devlet Tiyatrosu Sahne Sofit Borusu Görseli.....</i>	31
Şekil 28.	<i>Erzurum Devlet Tiyatrosu Sahneden Reji Odasına Bakış</i>	34
Şekil 29.	<i>Erzurum Devlet Tiyatrosu Reji Odasından Sahne Görüntüsü</i>	34
Şekil 30.	<i>Atatürk Üniversitesi Gösteri Sanatları Merkezi Bina Görseli</i>	35
Şekil 31.	<i>Gösteri Sanatları Merkezi Bina Plan Krokisi</i>	35

Şekil 32. Gösteri Sanatları Merkezi Bina Giriş Görseli.....	36
Şekil 33. Gösteri Sanatları Merkezi Fuaye Alanı.....	36
Şekil 34. Gösteri Sanatları Merkezi Salon Görünümü.....	37
Şekil 35. Gösteri Sanatları Merkezi Sahne Görünümü	37
Şekil 36. Gösteri Sanatları Merkezi Işık – Ses Kumanda Odası	38
Şekil 37. Gösteri Sanatları Merkezi Kulis ve Sahne Arası Geçişler	38
Şekil 38. Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi Bina Cephesi.....	40
Şekil 39. N.F.K. Kültür Merkezi Bina Plan Krokisi	40
Şekil 40. N.F.K. Kültür Merkezi Kulis Görselleri	41
Şekil 41. N.F.K. Kültür Merkezi Seyir Yeri Koltuk Yerleşimi	41
Şekil 42. N.F.K. Kültür Merkezi Işık – Ses Kumanda Odası.....	42
Şekil 43. N.F.K. Kültür Merkezi Sahne İçi Görseli	43
Şekil 44. Atatürk Üniversitesi Nene Hatun Kültür Merkezi Bina Girişi	43
Şekil 45. Nene Hatun Kültür Merkezi Fuaye Alanı	44
Şekil 46. Nene Hatun Kültür Merkezi Bina Planı	44
Şekil 47. Nene Hatun Kültür Merkezi Salon Görseli	45
Şekil 48. Nene Hatun Kültür Merkezi Kumanda Odası ve Işık (spot) Düzeni	45
Şekil 49. Nene Hatun Kültür Merkezi Kulis Görselleri.....	46
Şekil 50. 15 Temmuz Milli İrade Salonu Dış Görünümü	47
Şekil 51. 15 Temmuz Milli İrade Salonu Plan Krokisi.....	48
Şekil 52. 15 Temmuz Milli İrade Salonu Kumanda Odası	48
Şekil 53. 15 Temmuz Milli İrade Salonu Etkinlik Kayıt Defteri.....	49
Şekil 54. 15 Temmuz Milli İrade Salonu Kulis Koridoru ve Kulis Görseli.....	50
Şekil 55. İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Fuaye ve Giriş.....	51
Şekil 56. İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Sahne Plan Krokisi	51
Şekil 57. İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Sahne ve Seyir Yeri	52
Şekil 58. İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Depolama Alanları ve Kulisi	52
Şekil 59. İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Kumanda Odası	53
Şekil 60. Erzurum Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Sahne Bina Görseli	54
Şekil 61. E.H.E. Sahne Planı Krokisi, Salon Görseli	55
Şekil 62. E.H.E. Kumanda Odası	56
Şekil 63. E.H.E. Kulis ve Depo Görseli.....	56
Şekil 64. E.H.E. Salon ve Sahne içi Görseli.....	57
Şekil 65. TRT Bina Görseli ve Fuaye Alanı	58

Şekil 66. <i>TRT TV Stüdyosu</i>	58
Şekil 67. <i>TRT TV Kumanda Odası</i>	59
Şekil 68. <i>TRT Kulis Görseli</i>	59
Şekil 69. <i>TRT Sahne Oturma Platformu Görseli</i>	60

KISALTMALAR DİZİNİ

AutoCAD	: Otomatik Bilgisayar Destekli Tasarım (Computer Aided Design)
AVM	: Alış Veriş merkezi
DMX	: Dijital Çok Katlı Sinyal (Digital Multiplex)
DVD	: Çok Amaçlı Sayısal Disk (Digital Video Disk)
EDT	: Erzurum Devlet Tiyatrosu
EHE	: Erzurum Hizmet İçi Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu
HD	: Yüksek Çözünürlük (High Definition)
NFK	: Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi
PA	: Kişisel Asistan (Personel Assistant)
SD	: Dijital Güvenlik (Security Digital)
SSL	: Güvenli Soket Katmanı (Secure Sockets Layer)
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
VTR	: Video Kaset Kaydedici (Video Tape Recorder)

GİRİŞ

Tiyatro, ilk olarak insanın çevresine kendini anlatma ve iletişim kurma isteği ile başlamış ve günümüze kadar kültürlerin etkileriyle şekillenmiştir. İlk tiyatro çok tanrılı dönemde bahar tanrısı olarak da bilinen Dionysos'a, insanların şükran amaçlı sunduğu bir ritüel olarak ortaya çıkmıştır. Bu ritüeller bulundukları bölgenin meydanlarında eğlencelerle kutlamalarla gerçekleşmiştir. Meydanlara çıkan hikâye anlatmayı seven insanların jest ve mimiklerini kullanarak anlattıkları kimisi yaşanmış kimisi masalsi ifadelerden oluşmaktadır. Bu anlatılar o dönemin insanlarını o kadar etkilemiştir ki ritüel dışında çok çeşitli gösteriler de meydanlarda devam etmiştir. İnsanların artık meydanlara sığamadığı anlatıcının sesini duyamadıkları ve hikâyelerin devamlılıkları istenince bunun için bir mekân oluşumu ihtiyacı doğmuştur.

Antik Yunan döneminde tiyatro gelişmiş yazılı bir metin ile birden çok kişinin anlatıya dâhil edildiği ve anlatıların desteklenmesinde halkın sesi olarak koro adı verilen bir toplulukta dahil edilerek ilk Tiyatro biçimi ortaya çıkmıştır. Tiyatro geniş insan kitlelerinin eğlencesi haline gelince mekân içinde mekân oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Her geçen anlatı sonrasında yeni bir şey eklenerek tiyatro Antik Yunan döneminde yeni bir şekil almıştır. Tiyatro yapıları, Antik Yunan döneminde yamaçlara inşa edilirken sahne biçimi ve seyirci mekânı, kulisi, korosu gibi birçok bölüm eklenmiştir. Antik Yunan döneminde siyasi yönetim güçlüdür. Bu sebeple tiyatro yapısının şekline kuş bakışı bakarken sahnenin tam ortasında bulunan koronun da kullandığı sahne platformunu bir göze benzetmiş ve bu gözün bebeğini de halkın yöneticisi olarak görülmüştür. Antik Yunan'da sahnede bulunan Koro bu bakış açısıyla çok önemli bir yere sahip olmuştur. Tiyatro oyunlarında tanrıların gözünün de ön sahnede olduğu ve halkı gözetlediği düşünülmüştür (Hemiş, Ö., 2012, s.5-6).

Antik Roma döneminde tiyatro metinleri ve tiyatro unsurları değişmiş sahne ve seyirci mekânı birbirinden ayrılmış, kulis kendi başına işlevsellik kazanmıştır. Koro sahneden kaldırılmış, paranın ve gücün oluşuyla birlikte izleyicilerin arasında loca kavramı ile sınıfsal fark oluşturulmuştur ve en önemlisi tiyatro benimsenmiş ve bir yapı ihtiyacı ile Tiyatro yapıları inşa edilmiştir. Antik Yunan halk yöneticisinin bulunduğu gözü Roma tam ortadan keserek koronun halk yönetiminde bir söz sahibi olmadığını belirterek halkın üstünde bir gücün olmadığını, kendi durum ve düşüncesini kendinin belirteceğini, yeni tasarladığı Tiyatro yapısı üzerinden ifade etmiştir (Hemiş, Ö., 2012, s. 5-6).

Orta Çağ'da tiyatro, kilisenin ben merkeziyetçiliğiyle başka bir ihtiyaca cevap vermesi için dönüştürülmeye çalışsa da tiyatro bilinci artık halkta oluşmuş ve başlarda gizli gizli kilise dışında yapılmış, sonralarda tekrar tek bir yapı halini almış ve performanslar çift unsur şekliyle devam etmiştir. Kilisede dini olaylar Hz. İsa ve Meryem'den kesintiler anlatılırken, dışarıda yine Antik Yunan ve Antik Roma metin yazarlarının metinleri sahnelenmiştir.

Rönesans döneminde ise tiyatro yapısı bugünkü şeklini alabilmiştir. Tiyatro mekân olarak yamaçlardan gelen formunu hiç değiştirmeden yapı içlerinde de aynı formu hep korumuştur. Tiyatro yapılarında olması gereken unsurlar; sahne, sahne ışığı, ses yalıtımı/sistemi, seyirci koltukları, oyuncu kulisidir. Bir tiyatro yapısı tasarlanmaya sahne biçimi ve seyirci koltuklarının konumlandırılması ile başlar, ardından sahnenin dekoru, sahnede kullanılacak ışık, aydınlatma bu aydınlatmalara müdahale için tavanda yürüyüş yolu denilen kedi merdivenleri, kulisin sahne bağlantısı, kostümlerin ve dekorun depolama alanları gibi pek çok önemli unsur vardır. Tiyatronun şekillenmesinde metin yazarlarının dönemsel oluşturdıkları kurgusal düşüncelerin de payı vardır. Sahnenin dekorla kurgulanışı, ışık tasarımı, ses ve efektlerin etkili kullanımı gibi birçok unsur Tiyatro mimarisinin önemini vurgulamaktadır.

Bu çalışmanın amacı; tiyatro mimarisinin çağlar boyunca ihtiyaca binaen değişim gösteren yapısının ele alınarak, tiyatro sanatının ve tiyatro yapılarının kent kültürüne olan katkılarının belirlenmesidir. Çalışmanın örnekleminde Erzurum ilinde yer alan tiyatro yapılarının, halka sunduğu olanakları sayısal değerlere gösterilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Tiyatro Sahne ve Mimarisinin Tarihsel Gelişim Süreci

Antik Yunan Tiyatro Mimarisi

Tiyatronun tarihsel süreci baharın gelmesiyle insan topluluklarının Dionysos şenlikleri ile bir araya gelip meydanlarda şenlikler ile gösteriler yapmasıyla başlamıştır. Olayları anlatmak için sergilenen oyunlar doğaçlama tekniğinden ayrılıp bir metin vasıtasıyla detaylandırılarak sahnelenince, metin yazarlığının gelişmesi kaçınılmaz olmuştur ve tiyatro mekânsal olarak işlev kazanmıştır. Yamaçlı arazileri değerlendirerek ortaya bir dairesel sahne ve sahneyi görebilecek şekilde etrafına tahtalar koyarak sergilenen oyunların izlenmesi sağlanmış ve gelişimi daha da ilerleyerek sergilenen oyunların çok yönlülüğüyle sahne ve seyirci arasında bir bağ kurmayı hedefleyen taş yapılar inşa edilmiştir. Böylece tiyatro günümüzdeki kentsel kimliğini oluşturacak yapısal formuna ulaşmıştır (Cartwright, M.;Akçay E., 2016, s 1-2).

Batı medeniyetinden gelen ulusların kaynaklarının büyük bir kısmını Antik Yunan dönemi verilerine dayanmaktadır. Bu uluslar ardından gelen toplumlara bilim, kültür ve sanatıyla, Roma, Orta Çağ, Rönesans' ı ileri düzeyde etkilemiş özellikle de Rönesans'ta Antik Yunan toplum felsefesi tekrardan canlanmıştır. Tiyatro, Dionysos şenliklerinde bağ bozumu törenlerinde kutlamalardan ve av törenlerine halkın katılımlarıyla biçimlenmiştir. Antik Yunan tiyatro mekânları bir dönemin devamı olarak görülmektedir. Tiyatro biçimi tanrı Dionysos' a teşekkür etmek amacıyla meydana getirilen bir tür şükran günü kutlaması olduğu da söylenen Ditrambos şarkılarından doğmuştur.

Antik Yunan şehir devletleri sanat ve kültür ile derinden ilgileniyorlardı. Dionysos şenlikleriyle birlikte günümüze de ulaşan önemli tragedyalar yazılmaya başlandı. Bunun yanı sıra oyun yarışmaları yapıyor kalemli güçlü yazarlara ödüller verilerek, halkı yazmaya teşvik ediyorlardı. Halkın tiyatroya olan merakı bununla beraber tiyatro mimarisini ihtiyaç olarak görmeye başladı. Yamaçlarda başlamış olan ve tahta sıralarda yer bulan bu gelenek daha sonraları taş amfi diye bilinen oturak yerleri kademeli yamaçlara bırakmıştır (Temel, S., 2016, s. 533-535).

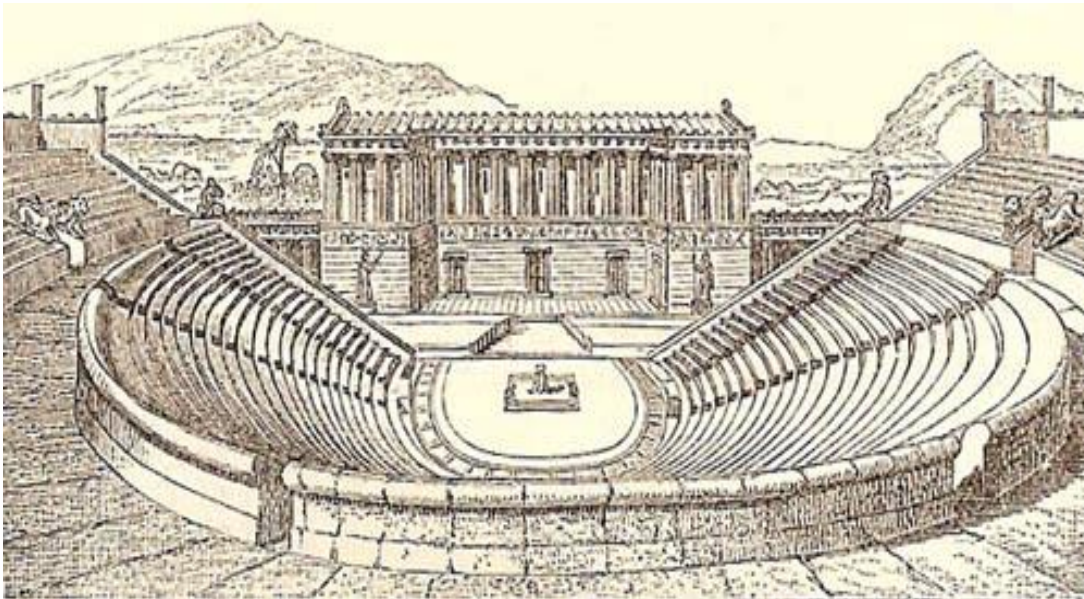
Antik Yunan döneminde Tiyatro kendine yer edinmiştir. Metin yazarlığı ilk bu dönemde Yunan yazarlarının yazdığı gerçekçi ya da kurgusal fikirlerinden oluşmuştur. Halk artık

meydanlara sığamayınca, seyircilerin hepsinin aynı anda sahneyi görebilecek şekilde oturabilmesi ve halkın iç sesini yansıtan koronun sahnedeki yerinin öneminin farkına varmış olması tiyatro yapısını şekillendirmede önemli etken olmuştur. Bunun için yamaç bölgelerinin güneybatı yönleri kullanılmıştır. Güneybatı yamaçlarının kullanılmasının iki amacı vardır ilki; mevcut güneş ışınlarının sahne ışıklandırılması için doğal bir avantaj olması diğeri ise; açık bir alan olduğu için kuvvetli esintilerin güneybatı yamaçlarında olmamasıdır (Fişenk, Ö., A. ; Satıcı, B., 2022 s.2-3).

Eşyükselti eğrilerinin düzenli aralıklarla artış gösterdiği dik yamaçlarda, sergilenen oyunun rahat ve dönemin şartlarına uygun olan ergonomiye sahip olması amaçlanmıştır. Tercih edilen yamaçların doğrudan aydınlık olması sergilenen oyunun doğal ışıklandırılması açısından önemli olduğundan yamaçların güneybatı bölgelerine yerleşilerek konumlandırılması esas olmuştur. Yamacın başlangıç noktası olan küçük meydancığa oturma alanlarına yakın olan kısma o dönemin tragedya oyunlarının olmazsa olmazı, günümüzde hala opera sahnelerinde yeri olan orkestra çukuru olarak da bilinen ve orkestra çukurunun çıkış yeri olan bu alan, koro oyuncularının yeri olmuştur. Onların da arkasına sahnede performans sergileyecek olan oyuncuların bulunduğu sahne yerleştirilmiştir. Yamaç ve sahne arasına da giriş-çıkış koridoru gibi geçiş koridoru oluşturulmuştur. Yamaçlarda var olan küçük düzlemsel setlerden oluşan yerlere tahta parçaları konularak seyirci oturma alanı oluşturulmuştur (Temel, S., 2016, s.533-535).

Şekil 1

Antik Yunan Tiyatro Mekânı

(<https://psikologo.com/antik-yunan-tiyatrosu/>)

Şekil 2

Antik Yunan Tiyatro Mekânları

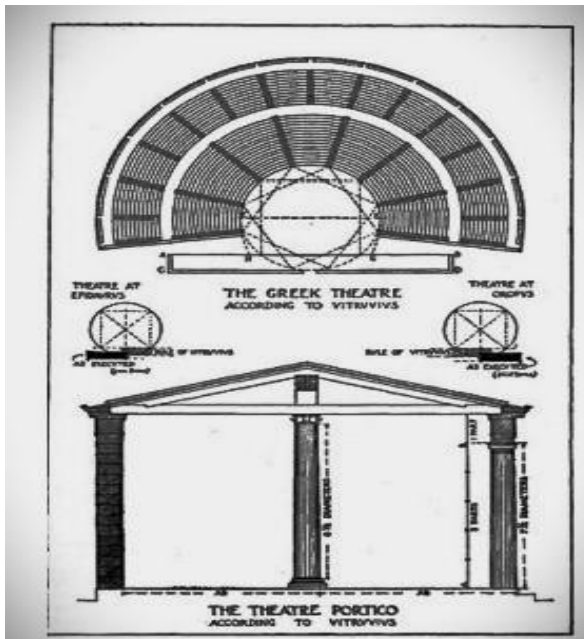
(<https://www.slideshare.net/slideshow/antk-a-antk-tyatrolari/45628897>)

Antik tiyatro mekânları şu başlıklarda incelenebilir;

- 1) Cavea :Oturma yeri
- 2) Diazoma :Oturma yerlerindeki ara yürüyüş yolları
- 3) Orkestra :Oyun yeri
- 4) Skene :Sahne Yapısı
- 5) Proskene :Ön Sahne
- 6) Pinakes :Resim panosu
- 7) Paradoi :Çıkış Yolları (Temel,S., 2016 s.534)

Şekil 3

Roma Dönemi Mimarı Vitruvius'a Göre Yunan Tiyatro Çizim Yorumu

(Fişenk, Ö. A.; Satıcı,B. 2020)

Yunan tiyatrosunda, orkestra dairesinin içerisine köşeleri daire çevresi üstünde bulunan köşeler arasındaki yayların eşit uzunluğunda üç tane kenarları birbirine eşit olan form çizilir. skenenin en yakınında olan ve dairenin kavisini kesen kare kenarı bu çizgi ile proscenion'un A, B sınırlarını gösterir. Bu çizgiye paralel olarak çizilen ve dairenin dış çevresine teğet olarak geçen (CD) yani skenenin n sınır çizgisidir. Orkestra dairesinin merkezinden geçen ve AB doğrusuna paralel bir doğrunun daireyi kestiği E ve F noktalarından sıra ile birisi merkez öteki yay başlangıç noktası alınarak proscaeniumun n çizgisel hattına yaylar çizilir. Bu yayların AB doğrusunu kestiği H ve G noktaları bulunur. Bu üç merkezli plan Yunan tiyatrosunda daha geniş bir orkestra ve geriye çekilmiş bir skenenin yanında, derinliği daha kısa olan sahne vardır. Seyircileri oturma yerlerine götürecek merdivenlerin başlangıç noktaları, daire çevresi üstündeki cavea yanındaki sekiz tane kare köşeleridir. Diozomanın st tarafında aşağıdan gelen bu merdivenler yukarıya doğru aynen devam eder nitelikte ve bunların tam ortasına gelecek biçimde ilave merdivenler yerleştirilerek oluşturulmuştur (Korkmaz, N., 2009/3, s. 64-67). Tiyatro binaları kentsel bir kimlik bulamasa da Antik Yunan döneminde fikir olarak yamaç tekniğini amfi sistemine çevirme biçimini Romalılar, Antik Yunan döneminden almıştır (Leland M. Roth, Akçay, E., 2020 s.29-32).

Roma Dönemi Tiyatro Mimarisi

Her geçen gün gelişime doğru ilerleyen bu seyirsel etkinlik artık mevsimsel değişiklikler dışında da yapılma arzusu doğurmaya başlamıştı. Bu sebeple Antik Roma döneminde tiyatro için özel bir yapısal mekân oluşturulma ihtiyaı oluştu. Bu sebeple Antik Yunan döneminin son zamanlarında kapalı mekân olarak önceleri kiliseler kullanılsa da dini ritüeller dışında, başka oyunlar da yazılıp ve oynandığı için bu oyunlar da artık yapısal bir mekâna ihtiyaç duymaya başlamıştır. Antik Roma döneminde taş işlemeciliği ve tonoz, yarım dairesel form, yapımı artık biliniyordu. İlk Antik Roma Tiyatrosu artık yamaçlardan destek almadan uzun duvarlı kemerli yapılar olarak yapılıyor ve bina içerisinde ters tonoz yapısı kullanılarak seyirci oturma alanları yapay bir kademe ile şekillendirilmiş, günümüz Tiyatro ve Opera binalarının da şekli olan amfi tiyatro binaları inşa edilmeye başlamıştır. Dış cepheden bina kimliği oluşması adına taşıyıcı sütunları heykel biçiminde tasarlamışlardır. İç kısımda sütun ve alınlıklar ile belirtilen scene dediğimiz sahne Antik Yunan dönemine göre çok yüksekte yapılmıştır (Pekince, E., 2021 s. 2-3).

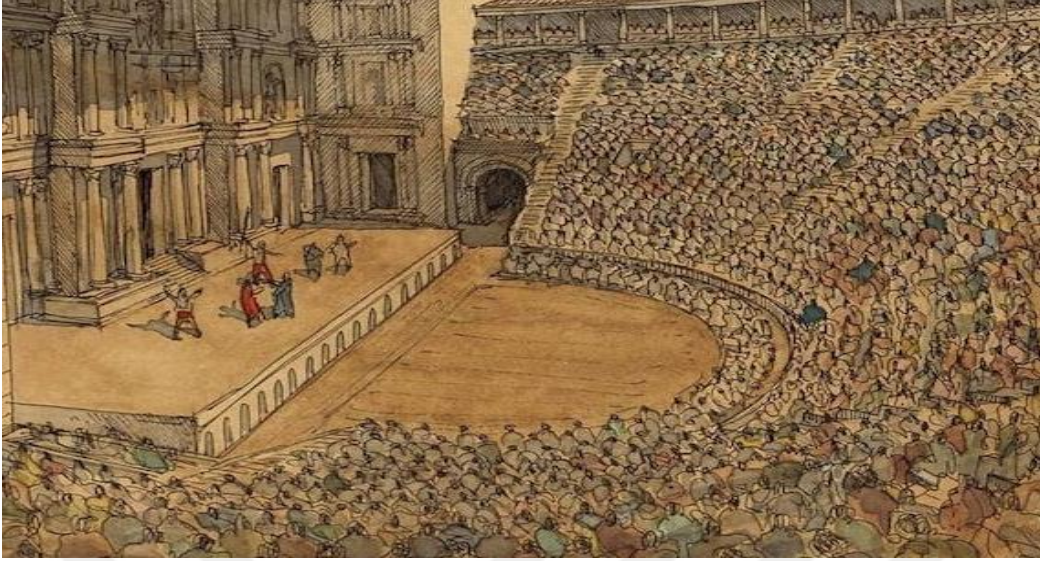
Antik Roma Dönemi, Antik Yunan Dönemi tiyatrosundan farklı bir tiyatro anlayışı benimsemiğinden bunu yapısal olarak da tiyatro binalarına işlemiştir. Kent kimliği oluştururken Yunan hayranlığını da göz ardı etmemesi yapılacak yeni yapıların tasarılarında ilham verici olmuştur. M. dönemlerde yeni yapılanan bir toplumun kentleşme adına yapacağı her yapı

günümüze kadar gelebileceği ve hatta o dönem bulduğu kimliği taşıyacağı kimsenin aklına gelmemiştir. Bugün yapılan tüm sanat binaları o gün yapılanların hala bir örneği olmaktadır. Roma, Yunan hayranı bir toplum olduğu için ilk olarak tiyatro yapılarına bir kimlik kazandırmak adına sadece dönemsel değil tüm zamanlarda kullanabilecek halkı eğlendirip bir arada tutabilecek bir mekân kurgulama fikri ile tiyatrolara bir kimlik kazandırmıştır. Yunanlıların yamaçlarda yaptığını taş ve ahşaptaki ustalığı ile kapalı mekânlar yaparak uygulanmıştır. Büyük uzun taş ve ahşap sütunlar ile upuzun açıklıklar geçerek ortaya kemerli ters tonozlu yapılar çıkarmıştır (Fişenk, Ö., A. ; Satıcı, B., 2022 s.5-10).

Roma tiyatrosunda oturma yerleri sahne ile birleştirilerek aradaki paradoi denilen çıkış yolları kaldırılmıştır. Performansı seyredecek kişiler, tiyatro binasına kemerli ve aralıklı kolonlar arasından giriyor, merdivenli bir çekirdek yapıyı takip ederek oturacakları yere geçiyordu. Sahneye ulaşım ise seyircilerin koltuk altlarından bir tünel yardımı ile desteklenmişti. Sahneden o dönem geliştirilen tiyatro metin yazarlarının da yer vermediği koro bölümü olmadığı için, koro için ayrılan tam orkestra çemberi de yerini yarım çember olarak sahnenin bir parçası formunda sahneyle birleştirilmiştir. Yunan sahne dekoru boyanarak yapılırken, Roma da dekor; gücün ve abartının sembolleri olarak bilinen heykeller ve taş kolonlar ile oluşturuluyordu. Artık yamaç kaygısı gütmeden taş ve ahşabın yapıda birden çok defa kullanılması ile yapı yapma sınırının kaldırılmış olması da buna bir fırsat tanımıştır. Bu tarz tiyatro formu, bugün de sahne şekillerinden olan çerçeveli sahne tasarımına öncülük ederek bu statiksel tarz yönelimine bir kapı açmış ve artık sahneler Roma’da çerçeveli sahne modeli dediğimiz içi boş kutu görünümlü sahne formuna yönelmiştir. Roma ‘da tiyatro yapılarının konumu ise, şehrin merkezi olan ticarethanelere yakın yerler olarak seçilmiştir. En önemli amaç sahne performansını finanse edecek ticarethane sahiplerinin desteğini almak olmuştur. Yapısal olarak yeni biçimselleşen Roma Tiyatrosu sadece eğlenceli, öğretici metinlerden oyunlara ev sahipliği yapmamıştır. Döneminin güçlü bir devleti olan Roma imparatorluğunda kanlı dövüşleri anlatan olayların sergilenmesine ve Gladyatörler olarak adlandırılan güçlü esirlerin birbirleri ile savaşıyor hayatta kalma dövüşlerinin de izlendiği bir yer olarak inşa edildiği için işlevsellik yönünden Antik Yunan Tiyatrolarının çok ötesine geçmiştir (Türker, M., 2022, <https://www.gzt.com/arkitekt/tarihten-gunumuze-tiyatro-mimarisi-3626928>).

Şekil 4

Aspendos Roma Tiyatrosu

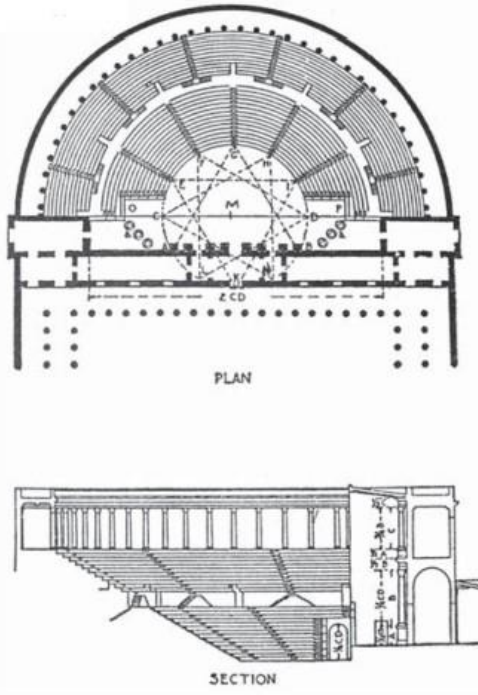

(<https://vitagazette.com/it/bir-zamanlar-antik-aspendos-kentinin-adil-bir-krali-varmis-kral-guzelligiyle-unlu-kizini-da-ulkisini-de-ayni-derecede-cok-severmis-cevresine-ne-kentimden-ne-kizimden-vaz/>)

Tiyatronun planı aşağıdaki gibi yapılmalıdır. Ana merkezi saptadıktan sonra, aşağıda bunun sınırlarını belirleyecek çevreyi çiziniz; içerisine de birbirlerinden eşit uzaklıkta olan ve yıldız bilimcilerin, yıldızların müziksel uyumundan hesaplar yaptıkları burçlar kuşağının oniki burcunu gösteren şekilde olduğu gibi, dairenin sınır çizgisine değen dört eşkenar üçgen çiziniz. Bu üçgenlerden kenarı skeneye en yakın olanını alarak skenenin önünü, o kenarın dairenin kavisiyle kesiştiği yerdeki çizgi (A-B) ile belirleyiniz; sonra, sahne platformunu orkestra yerinden ayırmak için o noktadan başlayarak merkezden paralel bir çizgi (C-D) çiziniz. (Vitruvius,1990)

Şekil 5

Vitruvius'a Göre Roma Tiyatrosu Çizimi

(<https://www.semanticscholar.org/paper/Exploring-the-Acoustics-of-Ancient-Open-Air-Gir%C3%B3n-%C3%81lvarez-Corbacho/b2522b3ee87c3961d51fc8d97c2664826ed0d28b>)

Yapılacak tiyatronun mekânı, hava şartlarının göz önünde bulundurulduğu, konumlanacağı yerin güneye bakmayacak biçimde ve ses yansımalarının önüne geçecek şekilde düşünülerek seçilen alana, aşağıdaki biçimde tiyatronun mimari planı hazırlanır.

Yapılacak tiyatronun ilk öncelikli olarak orkestra bölümünün M merkezi belirlenir, orkestranın sınırlarını netleştirdikten sonra $MD=r$ yarıçaplı daire çizilir. Ortaya çıkan dairenin iç alanına birbirlerinden eşit uzaklıkta olan ve köşeleri dairenin üstünde yer almasıyla birlikte bu daire üstünde on iki eşit yay parçası oluşturacak biçimde dört tane eşkenar üçgen çizilir. Bu üçgenlerden biri, AB kenarı, sahne yapısının (skene) ön duvarı olarak kabul edilir. Seçilen bu kenar, dairenin orta noktasında olan ve sahne sahanlığını orkestradan ayıran CD çizgisine paraleldir. Dairenin merkezinden geçen bu CD çizgisi daireyi kestiği iki nokta ile üçgenlerin kavea tarafında kalan Epidauros Tiyatrosu, beş köşe noktası (E, F, G, H ve İ) izleyicileri oturma yerlerine götürecek merdivenlerin ilk baskıç yerleri olarak alınır. Dairenin en aşağıdaki noktası (K) kraliyet giriş kapısının açılacağı bölümdür. L ve N noktaları seyirci bölümlerinin kapı konumlarını gösterirken, en dıştaki A ve B noktaları ise, kanatlardaki tünelleri gösterir. Sahne platformunun (proskenion) uzunluğu, en başta seçilen daire çapı CD'nin iki katıdır. Sahne platformunun zeminden yüksekliği, orkestra çapı CD'nin on iki de biri kadardır. Bu biçimsel tarzdan dairenin yarıçapı-r ile nispeten aşağıdaki bağıntılara ulaşabiliriz:

- Sahnenin eni $\frac{1}{2}r$ 'dir.
- Sahnenin uzunluğu $4r$ 'dir
- Sahnenin tam ortasını gösteren M'nin, tam karşısındaki dairenin üstündeki orkestra noktası H' ya uzaklığı r 'dir.
- Sahnenin eni ile boyu arasındaki orantı $1/8$ 'dir.

Seyircilerin oturma yerlerinin baskıç yüksekliği, bir ayak ile bir avuçtan az, bir ayak ile altıparmakdan fazla olmamalıdır. Derinlikleri de, iki buçuk ayaktan fazla, iki ayaktan az şekilde tasarlanmalıdır (Korkmaz, N., 2009/3, ss.64-67).

Orta Çağ Dönemi Tiyatro Mimarisi

Orta Çağ dönemine ait bir tiyatro yapısı yoktur, kilisede yapılan ayinler ve dini hikâyeler, kilisenin içinde başlayıp devamını meydanlarda tamamlayan kendine ait oyun alanı kurgulamaya çalışmıştır (Aksel, E., 1988, ss.6-7).

Orta Çağ dönemi 1000 yıl kadar sürmüştür. Tiyatroda daha çok dini metinlerin sergilendiği bu dönemde, sahne platformuna ya da tiyatro yapısına çok fazla gereksinim duyulmamıştır. Dinsel içeriğe sahip oyunların önceliğinde, kilisenin tek güç olduğu ve halkı kilisenin isteklerinin markajında tuttuğu başka bir deyişle manipüle ettiği, sahne platformu olarak hem kiliseler hem de insanların doğal toplanma bölgeleri olan pazar alanlarında faytonlu araçlara benzer araçlar vardır. Bunlara Pegeant denilirdi. Pegeantların üzerinde sergilenen sahnelerde oyunlara uygun dekorlara da yer verilmiştir.

Şekil 6

Orta Çağ Tiyatro Gösteri Aracı, 'PEGEANT' Görseli

(<https://tzv.org.tr/kultur-sanat/tiyatronun-tarihi-serisi-2-ortacag-ve-klasik-donemler/>)

Orta Çağ'da daha çok mystery (gizem) oyunları, İncil'den pasajlar sahnelendiği için Antik Yunan dönemindeki gibi büyük ve açık bir mekânsal alana gereksinim görülmemiştir.

Kilisenin cennet-cehennem masallarının dışında tiyatro metni ve yazarı çok olmayan bir dönemdir (Temel, S., 2016, ss.537-538).

Kilise dışında küçük tiyatro topluluklarının kullandığı Pegeantların alt kısmı kumaşlar ile kapatılır oyuncuların hazırlıklarını yapmış olduğu kulis işlevine çevrilirdi, Pegeantların üst kısmı da her açıdan görülebilen sahne olarak kullanılmaktaydı. Pegeantlar taşınabilir olmaları sayesinde kentin değişik bölgelerinde oyunlar sergilemek için idealdi. Gösteri araçlarının boyutları ve gösteri için ne kadar araç gerektiğini sahnedeki oyun kurguları belirler. Bu dönemdeki yer değiştirebilen sahne mantığının günümüzde kullanılan sokak arası ve seyyar tiyatroların ilk çıkış noktası olduğunu söyleyebiliriz (Pekince, E., 2021, s.5) .

Yine bu dönemde çoklu sahne kültürünün belirsiz alanlarda sahnelenmesinden gelişen eğlenceli bir tür ortaya çıkmış ve bu da simultane sahne biçimi olarak tiyatro tarihinde yer bulmuştur. Cennetin ve iyilik yapan insanların sahnedeki konumu sağda, cehennem ve kötülük yapan insanların sol tarafta yer alması da dönemin sahne biçimini tarif ediyor. İlk insan olan Âdem oyunu sergilenirken Âdem yüksek bir platformda, renkli kumaş parçalarıyla bezenmiş, sahne üzerinde de çiçek ve meyve ağaçlarıyla hoş bir ambiyans oluşturulurdu. Cehennem sahnelerinde yüksek ses eşliğinde toz partiküllerinin havalandırılması şeytanın geldiğini gösterirdi (Nutku, Ö., 1972, s.155).

Şekil 7

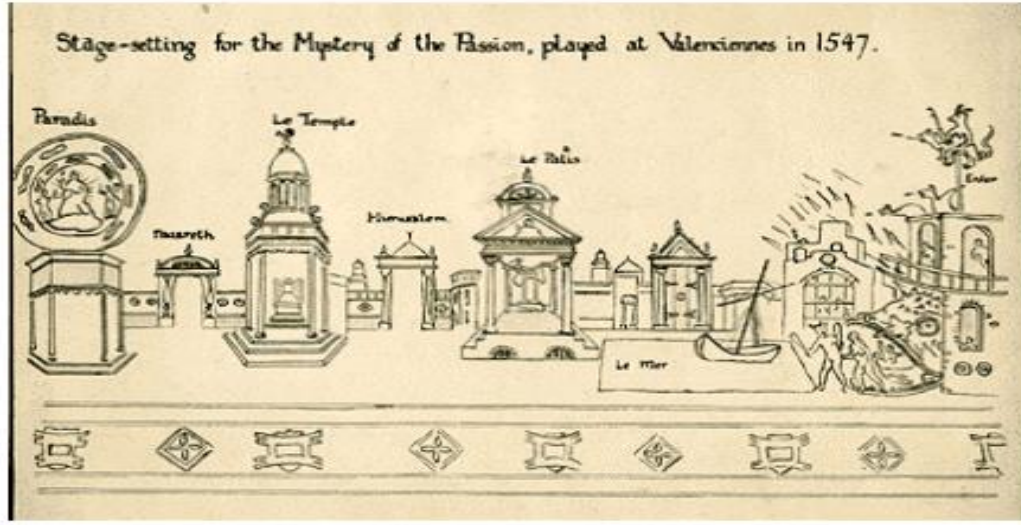
Orta Çağ, Simultan “Eşzamanlı” Sahne

(Temel, S., 2016)

Şekil 8

Simultan Sahne Örneği

(Temel, S., 2016)

Rönesans Dönemi Tiyatro Mimarisi

Rönesans, yeniden doğuş anlamına gelmektedir. Bu kavram bu dönem içerisinde her alanda kendine yer edinmiştir. Özellikle sanat ve mimari alanında hem algılanabilir hem de gözlemlenebilir açıdan yeniden biçimlendirilebilen bir anlayış olmuştur. Rönesans ile birlikte Orta Çağ'ın kilise baskısı ortadan kalkmış ve fikişsel olan her anlayış performanslarla gösterilebilir bir hal almıştır. Rönesans döneminde iki tür tiyatro yapısı şekillenmiştir. İngilizler tarafından Globe tiyatro yapısı, İtalyanlar tarafından da Teatro Olimpico tiyatro yapısı. Rönesans döneminde, tiyatrolar kendileri için özel bir yapı içerisinde olduğu gibi sarayların içerisinde bir alanda da inşa edilmiş olduğundan salon kelimesinin bir mahal olarak kullanımını da ortaya çıkarmıştır. Bu dönem, Antik Yunan ve Roma tiyatrolarının süregelen sahne anlayışının devamı niteliğinde olmuştur (Temel, S., 2016, ss.540-541).

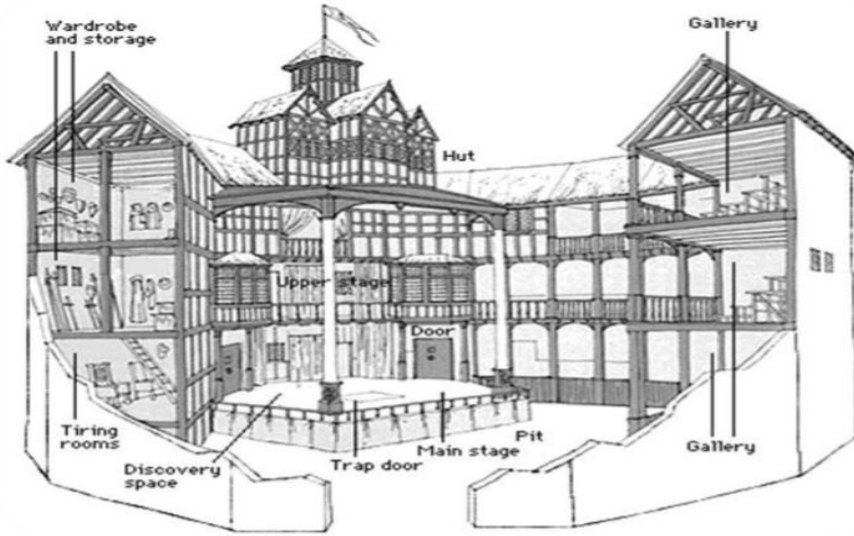
Lakin dönemin getirdiği sınıfsal fark tiyatro yapılarına da aksettirilmiştir. Bu döneme ait iki farklı tiyatro yapısı karşımıza çıkmaktadır. Saray da yaşayan, birinci sınıf insanlar için kapalı tiyatro yapıları, saray dışında yaşayan, halk için ise açık tiyatro yapıları vardır. Halk tiyatroları dediğimiz tiyatronun o dönem ismi Globe tiyatrodur. Globe tiyatrolar, çatısı olmayan, bir mimari yapıdır. Bu avlulu yapı bir çemberin etrafında sıralanmış veya iki kenardan basık bir daire formunun çevresine kurulmuş olabiliyorken çok kenarlı bir şekilden de oluşabilmekteydi (Pekince, E., 2021 ss.5-6).

İngiliz kraliçesi Elizabeth dönemindeki Globe tiyatronun ortasındaki avlunun çevresinde bulunan üzeri açık yere “parter” adı veriliyordu. Parter, tiyatro oyununu yağmur, güneş ve olumsuz hava koşullarından etkilenerek, en ucuz fiyata ve ayakta izleyen ikinci sınıf

insanların yeri idi. Bu alanda sandalye ya da oturak tarzı her hangi bir yer eşya da konulmamaktaydı. Globe tiyatrosunda sahne parter denen avlunun ortasına kadar gelmekteydi ve parterden izleyecek olan seyircilerin kollarının üzerinden başlayacak bir ölçekte ve sahne, çevresini tam dönen kısa bir parmaklıklı bir formdadır. Sahnelenen performans parter seyircisinin üzerinde kalıyordu. Üst katlarda ise soylular üzeri kapalı, avluya bakan pencerelerin arkasından sahnelenen oyunu izlerdi. (Temel, S., 2016, s.542)

Şekil 9

Globe Tiyatrosu

(<https://ctshakespeareae.weebly.com/the-globe-theatre.html>)

Globe tiyatrosu mimari olarak tek bir avlunun etrafında üst üste konulmuş üç katlı bir yapıdan oluşmaktadır. Sahnenin çevresinde üzeri açık olan halkın izlediği yerin etrafındaki kapalı olarak izlenebilen yerler ise toplumsal sınıflara göre tasarlanmıştır. Her katın kat yüksekliği eşit olarak ayarlanmıştır. Rönesans döneminde perspektif açığı yönelimi de Şekil 8 de görebiliyoruz sahne ve kulenin oluşturduğu çekirdek dışında kalan her yerden sahne izlenebiliyor. Bu minvalde Rönesans, yeniden doğuş anlamının getirdiği tüm yenilikleri her alanda dünya medeniyetleri üzerinde insanlığa aktarmıştır. (And, M., 1973, s. 147)

Barok Dönemi Tiyatro Mimarisi

Rönesans'ın ardından çağdaş tiyatroya geçiş diyebileceğimiz bu dönemde sadece tiyatro sanatı değil, resim, heykel, mimari ve müzik sanatı da, içinde bulunduğu çağın şatafatından etkilenmiştir (Temel, S., 2016, s.543). Barok dönemi kendinden önce gelen tüm dönemlerin sentezi olarak tarihte kendine yer bulmuştur. Bu dönemin en önemli özellikleri somut görüntü olmuştur, bu somut görüntü sahne dekorlarına da yeni bir form getirmiş ve Orta Çağ tiyatrosunun uzamsal fikrini tamamen kaldırmıştır.

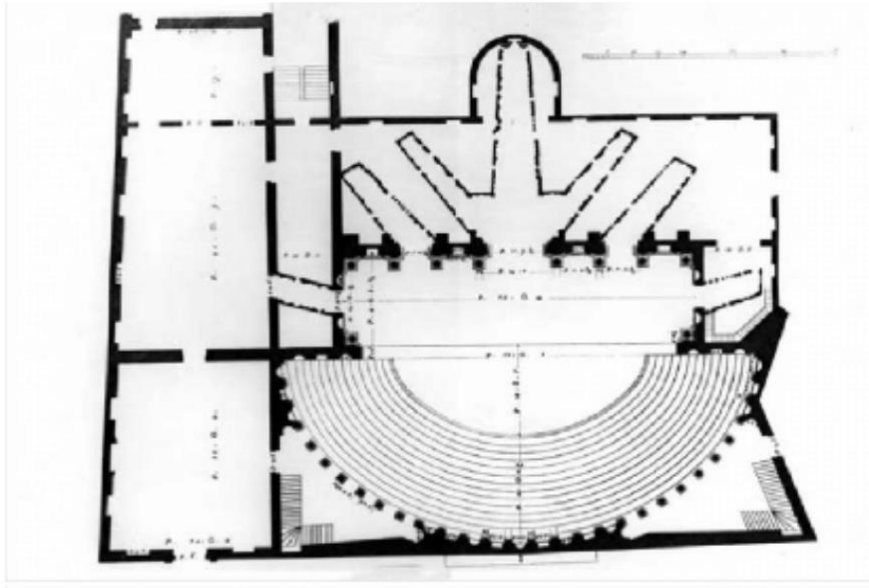
16.yüzyılın sonlarında İtalya’da müzikli tiyatro sanatının da halk tarafından talep görmesiyle oyunun içerisindeki müzikleri çalan topluluk için de bir mekân oluşumuna gidilmiştir. Bu mekân sahneden bir iki kademe kadar altta konumlandırılmış bir platformdur ve orkestra çukuru olarak anılmaktadır.

Antik Yunan’dan gelen yamaç tiyatro kültürünün, Roma kültürüyle sentezlenip, Rönesans dönemindeki tiyatro tipini oluşturan kademeli basamak formuna evrilmesinden sonra, sahne görüş açısının bozulması ve sahnedeki seslerin net duyulamaması gibi problemlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Sorunu çözmek için sahne ve oturma yerini birbirine yaklaştırarak, oturma mekânlarının yakınındaki taşıyıcı bütünsel sisteme antre edilme suretiyle dikey konumda yükselen teras alanları tasarlanmıştır. Saraylarda, soyluların katıldığı saray tiyatrolarında yer alan, gelen misafirleri tiyatro salonuna almadan önce beklettikleri antre, hol mantığı, tiyatro binalarında da kullanarak büyük fuayeler tasarlanmıştır. (Temel, S., 2016, s.543)

Bu dönemin diğer tiyatro türü İtalya’da ortaya çıkan Teatro Olimpico’dur. Bu yapı Rönesans mimarlarından olan Palladio’nun eseridir. Öğrencisi Bertotti Scamozzi’nin teknik ressamlık desteği ile plan, kesit ve perspektifleri çizilmiştir. Bu tiyatronun sahne yapısı bir dairenin iki karşılıklı kenarından basılmış şekilde oluşan bir formdadır. Tiyatronun, seyirci alanlarının formu ve amfi biçimindeki yapısı dikkate alındığında, Roma döneminden esinlenerek planlandığı gözlemlenmektedir. Yapı, seyircinin oturduğu yerden sahnenin arkasında kalan yere gelecek şekilde 5 adet kapıdan yardım alarak kurgulamışlardır. Bu da sahnede çoklu bakış açısı algısı oluşturmuştur. 5 adet sahne kapısı bulunan bu yapı da her sahneye açılan kapıya bir sokak görseli yerleştirerek Roma Sokak yerleşkesinin, kapalı tiyatro içerisinde hissettirilmesi amaçlanmıştır. Tiyatro yapısının iç yükseklik tablasına yapılan bulut figürleri dış mekân havası sunmakla birlikte tiyatro yapısına farklı bir anlayışla yaklaşıldığını göstermiştir (Er, C., 2019 s.57) .

Şekil 10

1776 Yılına Ait Teatro Olimpico, Ottavio Bertotti Scamozzi Tarafından Plan Çizimi

(https://www.researchgate.net/figure/Plan-and-Section-of-the-Teatro-Olimpico-by-Ottavio-Bertotti-Scamozzi-1776_fig5_233961354)

Şekil 11

1776 Teatro Olimpico, Ottavio Bertotti Scamozzi Tarafından Perspektif Kesit Çizimi

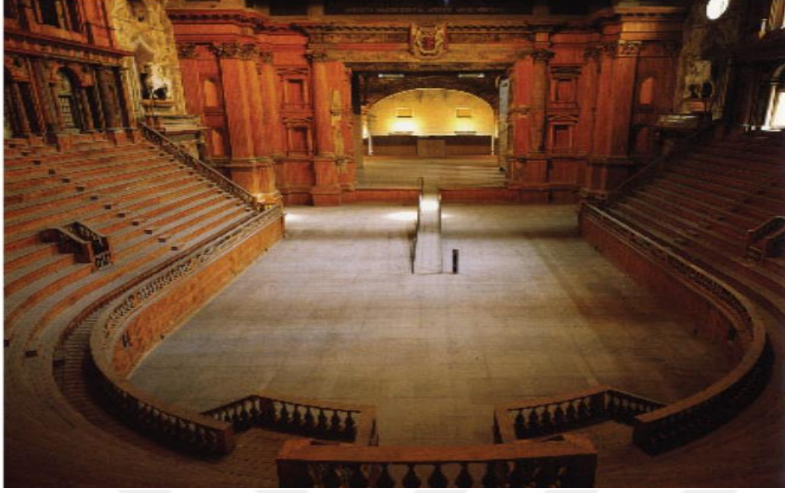
(https://www.researchgate.net/figure/Plan-and-Section-of-the-Teatro-Olimpico-by-Ottavio-Bertotti-Scamozzi-1776_fig5_233961354)

Barok döneminde Teatro Olimpico benzeri diğer bir tiyatro binası da günümüz çerçeveli sahne modelinin çıktığı yer olarak bilinen yine İtalya da yapılan, Teatro Farnese'dir. Sahne biçimi köşeli formlardan ve uzun, dairesel kolonların sağa sola ve arkaya konumlandırılmasından oluşmaktadır, el işçiliği ile yapılan insan figürleriyle şaşalı bir görsel şölen sunmuştur (Temel, S., 2016, s.545). Barok döneminde gelişen çerçeveli tiyatro yapısı

seyirciyi daha sınırlı bir alan fikrine yönlendirmek için kullanılmıştır. Barok döneminde dekor çok önem kazanmış, sahnede artık sınır ve görsellik ön plandadır.

Şekil 12

Teatro Farnese

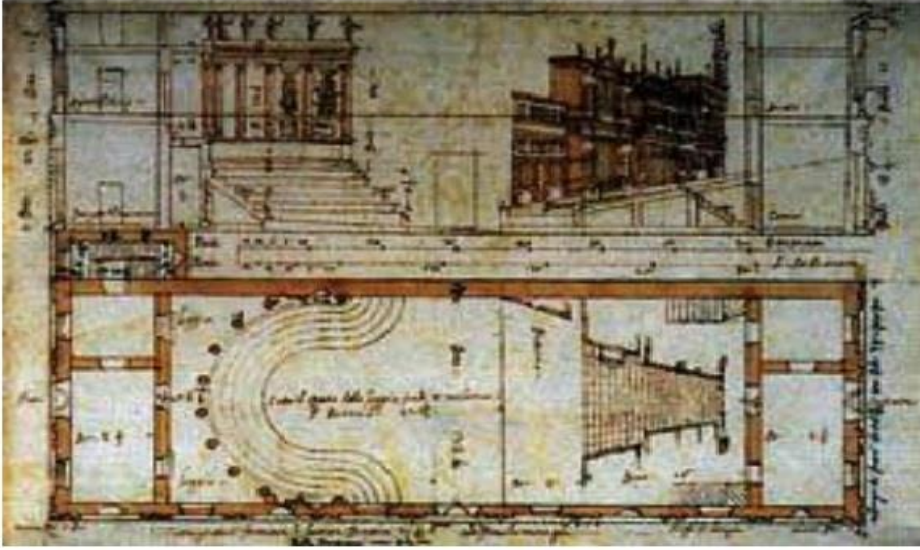
(<https://turkiyetasarimvakfi.org/en/blog/130-bellek-tiyatroda-mekan-kurgusu>)

Farnese tiyatrosu bin seyirci kapasitelidir ve oyun platformunun önünde bulunan koro için kullanılan mekân tamamen kaldırılarak tek sahne tasarlanmıştır. Televizyon ekranı gibi tasarlanan bu sahne biçimi Sabbionetta'yı anımsatmaktadır. Tek bir sahne yaparken sahneye giriş yeri büyütülmüş ve sahne yapı elemanlarını destekleyen dairesel kolonlar, girintili boşluk alanları ve seyir yerleri kenarlara doğru yerleştirilmiştir. Farnese tiyatrosunda bir oran orantı da söz konusudur. Seyir yeri ile sahne aynı oranda yer kaplamaktadır. Bu yeni mekân oyunun içeriklerine uygun şekil alabilmekteydi. Sahnelenen oyunda deniz ve savaş içeriği varsa bu sahne önünde kalan boşluğa su doldurup gemiler ile savaş sahneleri kurgulanabiliyordu. Bu durumda seyirciye gerçeklik hissi oluşturması açısından profesyonel bir bakış açısı oluşturmaktadır (Kuruyazıcı, H., 2003, s.67).

Teatro Olimpico'nun çizimlerinde destek olan, aynı zamanda Rönesans mimarı Scamozzi'nin öğrencisi olan Palladio, kendi tasarımlarından oluşan Sabbionetta tiyatrosunu yapmıştır. Üç yüz kişinin sığabileceği bu tiyatro binası 17. Yüzyılın başlarında hizmete geçmiştir. Seyirci oturak platformunun son noktasından başlayan uzun dairesel kolonlar ile yapının yarısı çember form verilerek sınırlandırılmıştır. Olimpica tiyatrosunun izlerine rastlansa da seyirci platformunun yanlara doğru yayılması ile elips şeklinden çıkmış ve üçgen bir şekil almıştır. Günümüzde Sabbionetta tiyatrosu Teatro all'Antica olarakta anılmaktadır (Temel, S., 2016, s.547).

Şekil 13

Sabionetta, Tell all'Antica Tiyatrosu, Palladio, Plan, Kesit ve Perspektif

(Temel, S., 2016)

Teatro all'Antica'da sahne ile sahne arkasının geçişi için beş adet kapı vardır. Sahne tek bir bakış açısıyla tasarlandığı için sahne tek bir boşluktan oluşmaktadır. Sahne yapı elemanları sahne ile aynı koşutta değildir. İki bakış açısından sert bir açıya yakın öne doğru genişletilerek konumlandırılmıştır. Bu durum da sahnenin kullanım alanını arkaya doğru derinleştirmiştir. Yarım çember formu seyirci platformunu, sınırları olmayan bir mekâna bakmaya yönlendirmiş ve sahne yapı elemanlarını yerden yükselten seperatörler kullanılmıştır (Brockett, 2000, s. 153).

Günümüz Tiyatro Mimari Tasarımı ve Sahne Çeşitleri

Tiyatro günümüze gelene kadar pek çok uygarlığın kültürel dokusundan geçerek güncel biçimine ulaşmıştır. Bir av hikâyesinin anlatıldığı ritüellerle başlayıp, Antik Yunan dönemi yamaçlarından geçerek, Roma dönemi taş yapıların içlerine girip, Orta Çağ kiliselerinde dini ritüellerle devam edip, Rönesans döneminde yeniden doğuşun başrolünde olup, Barok döneminde sınırları belirlenerek güncel şekline ulaşmıştır (Temel, S., 2016, s.550).

Bir tiyatro binası tasarlanacağı zaman mimari öngörü olarak öncelikle planlanacak mekânın işlevselliği düşünülür. Sahnenin; işlevi, hizmet vereceği bölümler, seyircinin bakış açısına göre konumlanması, sahne dekorlarının sahnede kültürel varlığı, dekorlar arası taşınabilirlik ölçütleri, seyircilerin koltuk mesafeleri, oyunun içeriğine bağlı olarak seyircilerin arasından geçiş için oyuncu hareket alanı, sahneye gelen ışık, oyunun her seyirci koltuğundan aynı ses ile duyulması için akustik ses yalıtımı ve oyunu sahneleyen teknik ekibin kullanabileceği kumanda odası gibi birçok işlevsellikle bir tiyatro sahnesi tasarısı oluşturulur.

Tiyatro bina ve sahne tasarımı pek çok işlevselliği birlikte şekillendirerek ortaya çıkar. Tiyatronun bugünkü haline gelene kadar ki serüvenine sahnelenen oyunların içerikleri çok önemli bir etken olmuştur. 2500 yıllık bir geçmişe sahip olan tiyatro sanatı, her dönemin toplumsal yapısına yönelik oyun içerikleriyle farklı biçimsel özelliklere bürünmüştür. Her medeniyetin izini taşıyan bina formlarının hala daha değişikliğe açık olduğu da gözlemlenebilmektedir. Bina formlarının biçimsel farklılıklarını birkaç örnekle açıklamak gerekirse; Atina'daki (bağ bozumu kutlamalarındaki ritüellerin çıkış yeri olarak kabul edilen ve bahar tanrısı olarak ta bilinen) Dionysos Tiyatrosu, aynı zamanda Roma'daki Marcellus Tiyatrosu Avrupa Tiyatro bina şekli hakkında fikir vermektedir. Roma döneminde Antik Yunanda ki ses akustik ve iklimsel faktörlerin etkisi ve Romalıların tiyatroyu bir ticari alan olarak görmesinden mütevellit Roma tiyatroları taştan yapılan ilk tiyatro olarak tarihte var olmuştur. Elizabeth (Swan) tiyatrosunun iç kısmı Hollandalı Sanatçı, Ressam Johannes de Witt tarafından 1595 yılın sonunda tasarlanmıştır. Rönesans dönemi mimar Giorgio Vasari'nin tasarladığı mekân için ahşap, yeniden kullanılabilir bir içeriğe sahip olması nedeniyle, Florenz'deki Palazzo Vecchio ve Salona dei Cinquecento için yeniden şekillendirilmiştir. Localar 1717 yılında İngiltere'de kurulmuş ve yapısal işlerin hızlanmasına destek olmuşlardır. Mimar Battista Aleotti tarafından ilk hareket eden kulis sistemi İtalya Parma'daki Farnese Tiyatrosu için geliştirilmiştir.

Tiyatro, oyun - sahne performansları ve müzikli anlatım ile gerçekleştirilen opera eserlerinin sahnelenebileceği işlevsellik açısından kendi içerisinde ikiye ayrılmıştır. İtalya Milano'daki Scala Tiyatrosu, 18. ve 19. yüzyıllardaki Opera yapısının ilk örneği olarak bilinmektedir ve 3600 kişiliktir. 1875 yılında yapılan ve ihtişamıyla göz dolduran Büyük Paris Operası da Fransa Garnier bölgesinden bir örnek olarak değerlendirilebilir. Mimar Wallace K. Harrison tarafından New York'ta 16 Eylül 1966 yılında inşa edilen "Met" olarak da bilinen Metropolitan Opera Binası da dünyanın en büyük Opera yapısı olarak geçmektedir ve 3788 kişiliktir. (Yedigün Digital, 2015, <https://yedigun.com/tiyatro-binas%C4%B1-tasar%C4%B1m%C4%B1>).

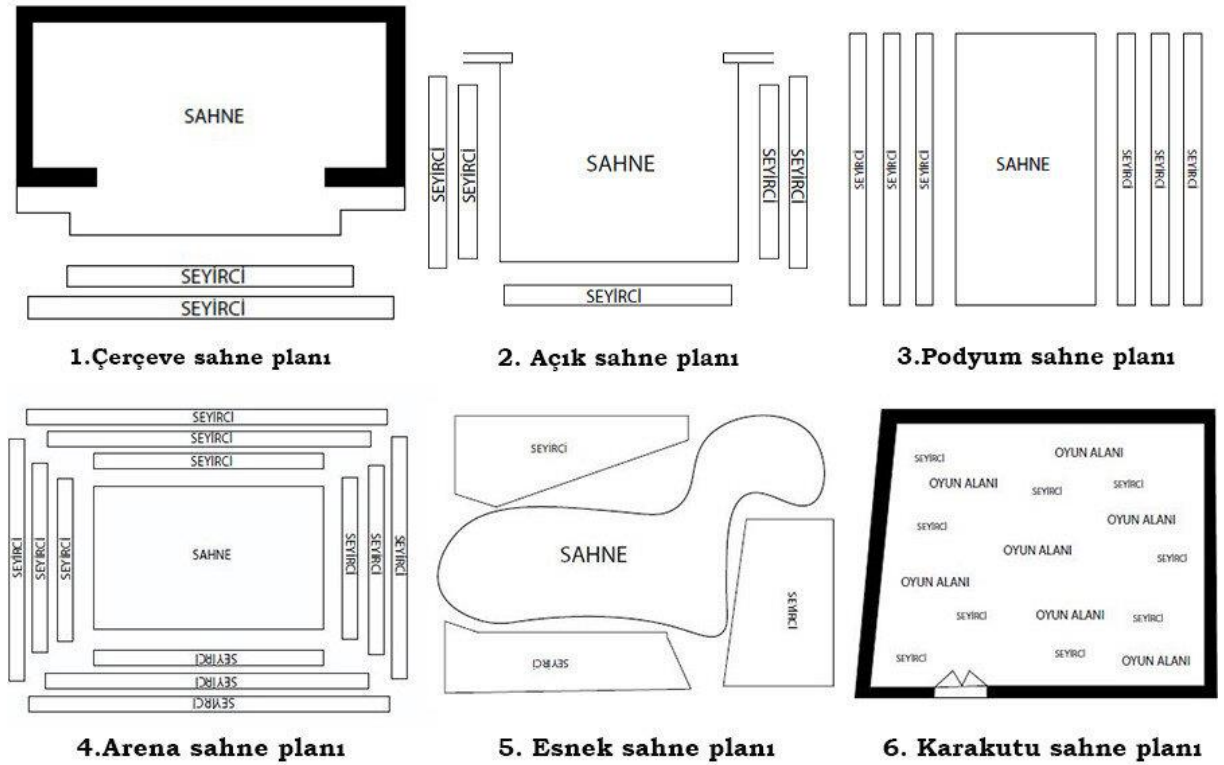
Tiyatro mimarisi Antik Yunan döneminde sadece yamaçlarda performe edilirken Roma döneminden sonra kapalı mekânsal farklılıklar ile tanımlanırken 20. Yüzyıldan sonra farklı ihtiyaçlar doğmuş ve tiyatro oyun kavramı bünyesine başka işlevler de ekleyerek yeni tasarımlarla ortaya çıkmıştır. Günümüzde artık tiyatro yapılarını sahne planları açısından inceleyerek kategorileştiriyoruz. Sahne yapıları oyun, dekor, ışık akustik gibi belli başlı işlevselliklere cevap verme ile ortaya çıkmıştır. Bu sahne planları;

1. Çerçeve sahne planı
2. Açık sahne planı
3. Podyum sahne planı
4. Arena sahne planı
5. Esnek sahne planı
6. Kara kutu sahne planı

olarak altı başlıkta incelenebilir.

Şekil 14

Çağdaş Tiyatro Sahne Planları,

(Fişenk, Ö.A.,Satıcı, B., 2020)

Çerçeve sahne planı.

Düz bir zemin üzerinde seyirci ve sahneyi birbirinden sahne perdesi ile ayıran İtalyan tipi olarak da adlandırılan bir sahne plan türüdür. Kulis, Dekor, Reji ve Işık gibi diğer sahne fonksiyonları bu çerçeve biçimi ile bağlantılı olacak şekilde çerçevenin dışında oluşturulabilecek mekânlar ile işlevselliği artırılabilir. Çerçevesiz sahne planı sahne platformu üzerinde üç kenardan en az 100 cm' lik bir yapı malzemesi kullanarak geçilerek oluşturulan bir sahne planı şeklindedir. Televizyon ekranı tasarımlarının bu sahne planı biçiminde etkilendiğini söylemek mümkündür. Tiyatro salonları genellikle bu sahne planı ile tasarlanmaktadır.

Şekil 15

Çerçeve Sahne Plan Modeli Görseli

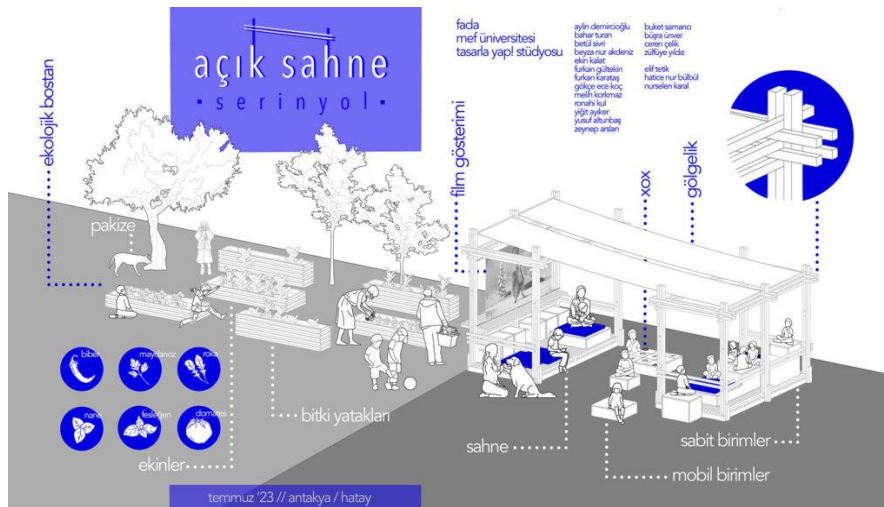
(https://tr.pngtree.com/freebackground/an-empty-theater-with-an-old-screen_2615236.html)

Açık sahne planı.

Yunan sahnelerine benzer niteliktedir. Seyircinin sağdan soldan ve karşıdan izleme imkânını açık alanda sunduğu için çerçeve sahne planından ayrılabilir. Bu sahne planında sahne platformuna bağlı bir çerçeve sahne bulunmamaktadır. Ancak sahne arkası bir yamaç ile desteklenmediği takdirde sahne tiyatro amaçlı performanslar için uygun nitelikte olmayacaktır. Sahnenin yamaçlardan destek alarak ortasında kalan kısma yerleştirilmesi ile oluşabilecek olan bu sahne modelinin ülkemizde açık alanda bir örneği bulunmaktadır. Antakya/ Hatay ili Serinyol ilçesinde olan açık sahne modelinin pergola şeklinde, ahşap iskelet sistemi ile oluşturularak yapılmıştır (Cansız, A.U., 2024. <https://www.arkitera.com/proje/acik-sahne/>). Bu sahne planı genellikle açık hava sinemaları ve ses performansları için uygun niteliktedir.

Şekil 16

Açık Hava Sahne Modeli Antakya/Serinyol

(<https://www.arkitera.com/proje/acik-sahne/>)

Podyum sahne planı.

Uzun bir sahne etrafında konumlandırılmış seyirci platformlarından oluşan bu sahne plan biçimi günümüzde oyun ve opera için pek kullanılabilir bir sahne biçimi niteliğinde olmasa da performans olarak daha fazla ürün giysi tasarımına hizmet vermektedir. Ortada bulunan sahne platformunun iki yanına konumlandırılan oturma yerleri tek kişilik bir performans için yeterli gelebilirken değişen oyun sahne dekoru olan bir performans için uygun nitelikte değildir. Podyum sahne planını büyük fuaye alanlarına sahip mekânlarda kullanıldığını AVM’ lerde görebiliriz. Aynı zamanda İstanbul ilinin Kadıköy semtinde, Kadıköy Belediyesi tarafından yapılan Alan Kadıköy sanat merkezinin sahnesi örnek gösterilebilir (KadıköyBelediyesi, 2022, <https://alankadikoy.com/hakkimizda/>).

Şekil 17

Podyum Sahne Plan Görşeli / Alan Kadıköy Sahne

(<https://alankadikoy.com/hakkimizda/>)

Arena sahne planı.

Açık havada mevcut yeryüzü şekillerinin elverişli olduğu yerlerde tasarlanmış bir sahne plan biçimidir. Doğal akustik sahnedeki performans için paha biçilemez bir unsurdur. Kapalı mekânlarda içinde kullanılabilen bu sahne planı sahnenin ortada konumlandırılması ve seyircinin etrafında olması çok yönlü bir sahne olarak görülmektedir. Dekor ve sahne hazırlığı aşamasını seyirci önünde yapılması durumuna elverişli olan bu sahne plan modeli tiyatro oyunları için uygun görülebilir nitelikte değildir. Bu tür sahneleri de yine ses performansları, görsel performanslar, tek kişilik performanslar için değerlendirilmeye uygundur. Arena sahne plan biçiminin açık hava da bulunan sahne plan örneği Antalya ili Serik ilçesi Belkıs köyünde bulunan Aspendos tiyatrosu, Roma döneminde yapılmış olan bu tiyatro yapısı günümüze kadar ulaşmıştır. Kapalı mekânlarda bulunan arena sahne plan biçiminin örneği ise üstü kapalı

stadyumlar olarak görebiliriz. İstanbul ili Maslak semtinde bulunan Uniq Arena sahnesi Arena sahne planının ülkemizdeki kapalı arena sahne planına bir örnektir.

Şekil 18

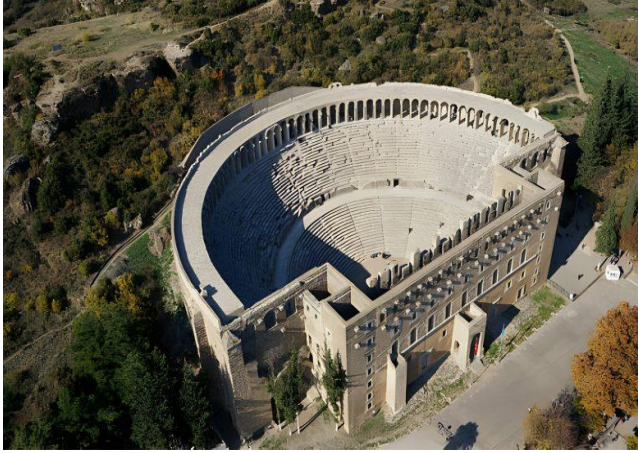
Arena Kapalı Sahne Plan Görseli/ İstanbul Maslak Uniq Arena Sahnesi

(<https://www.bkstravel.com.tr/turkiye/>)

Şekil 19

Arena Açık Sahne Plan Görseli-Antalya/Serik/Aspendos Açık Hava Tiyatrosu

(<https://www.gezmelisin.com/aspendosu-once-gorelim-sonra-gezin/>)

Esnek sahne planı.

Düz bir zemin üzerinde tasarlanmış bu sahne planı biçimi, bireysel performanslar için en uygun sahne planıdır. Performans sahibinin seyirciyle iletişimi ön planda olması seyircinin dinleme ve dikkat kaybını minimuma düşürecek bir sahne planı şeklindedir. Bu sahne planı yapının iskelet sistemi olan kolon kiriş sisteminden etkilenmeyeceğini gösteren bir örneği İstanbul ili Moda semtinde bulunan Moda sahnesidir (Sudaş, İ., 2013, <https://www.arkitera.com/proje/moda-sahnesi/>). Esnek sahne Planının açık alanlarda ses yalıtımı açısından sorun teşkil etmeyen yerlerde yapılabileceği de açık alanda esnek sahne plan modelleri için önemli bir kriterdir.

Şekil 20

Esnek Sahne Plan Görşeli, İstanbul Moda Sahnesi

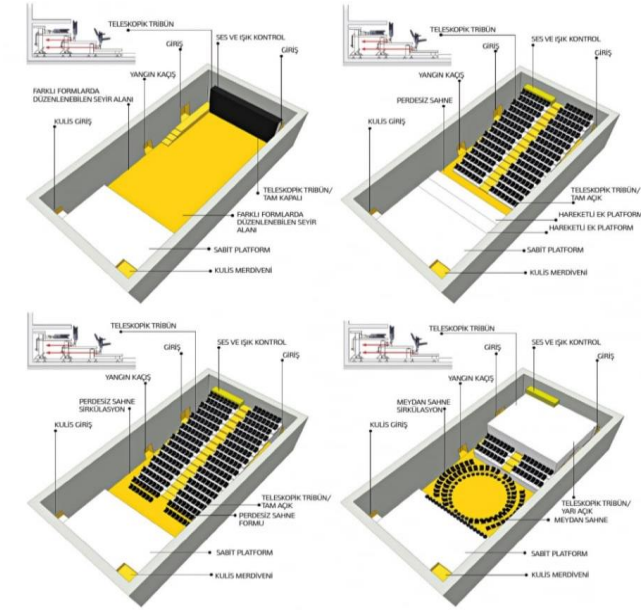
(<https://www.modasahnesi.com/galeri/>)

Kara kutu sahne planı.

Günümüzde bu tür sahne planları sınırsız mekân kavramı oluşturmaktan dolayı esnek sahne plan modelinden ayrılmaktadır. Bu sahne modelinin en belirgin özelliği tüm duvarlarının siyaha boyanması ile sınırlı bir mekân dışında bir kavram oluşturmaktır. Oturma mekânları sahne şekline göre değişmektedir (Fişenk, Ö.A. & Satıcı, B., 2020, s11). Sinema gibi sesli ve görsel performanslar için kullanılan mekânlar olarak tercih edilmektedir. Tiyatro sahnesi içinde uygun olan bu formun örnekleri ülkemizde çoktur (Devran, B., 2015 s1, <https://yapidergisi.com/tiyatro-mimarisinde-kara-kutu-form-ve-istanbul-cografyasinda-gelisimi/>).

Şekil 21

Kara Kutu Sahne Planı Görşeli,

(<https://yapidergisi.com/tiyatro-mimarisinde-kara-kutu-form-ve-istanbul-cografyasinda-gelisimi/>)

Tiyatro, Sahne ve Oyun Yeri Yüzeyi Tasarım Süreci

Bir tiyatro tasarlanırken bir mimar tarafından belirli bir ölçüt olmasa da insan hareketlerini sınırlandırmayan bir tasarı olması gerekir ki o yapı sürdürülebilir bir nitelikte olsun. Bir mekân tasarlanırken başlıca insan anatomisinden yararlanılır. Tasarlanan mekânın boyutlarını kullanacak kişi sayısı belirler. Her bir seyirci için 5 m² 'lık bir alan oluşturulur. Seyirci platformunun tek bir bloğu 16 kişiye hizmet vermelidir. Bu platform ölçeği tasarlanacak mekândaki kişilerin tahliye olması için 3-4 sırada bir metrelik kapı olması durumunda 25 kişiye kadar çıkabilmektedir. Acil çıkış durumları için ise her 150 kişi için en az bir oda kapısı 80 cm olacak bir kapı tasarlanmalıdır.

Mekânın kütleli ölçüsü ses yalıtımı ön görülerek tasarlanır. Tiyatro olarak kullanılacak mekânlarda kişi başına yaklaşık 4-5 m³, opera için kullanılacak mekânlarda ise kişi başına 6-8 m³'lük bir havalandırma gerekmektedir.

Oturma mekânlarının ölçüleri insan anatomisine uygun tasarlanırken insan psikolojisine de önem verir nitelikte olmalıdır. Sahneyi iyi görüş baş hareket ettirilmeksizin hafif göz hareketi olarak 30° tercih edilse de çok az bir baş hareketi ile minik bir göz hareketi olarak 60° de kabul edilebilir. Kafa hareketi olmadan görüş açısı yaklaşık 110° olarak kabul edilmektedir. Kafa ve omuz başları hareketini fark etme alanı 360°de olması gerekir. Oturma mekânının kaliteli bir seyire hizmet vermesi için son sıra koltuğundan sahneye kadar ki mesafe 24 m. yi tiyatro alanlarında geçmemeli bu oran Opera alanında ise 32 m. yi aşmamalıdır. Bu mesafe gözün mimiği en uzak görme mesafesinden bulunur. Sahne genişliğini belirlemekte en büyük kıstas ise yan oturma alanından sahnenin görüş mesafesi olarak kabul edilir. Oturma mekânlarında oturma düzeninin amfi şeklinde basamaklı olması durumunda ise oturan kişinin bakış çizgisi düşünülerek tasarlanır bu tüm oturaklar için düşünülmelidir. Her oturaktaki kişi olduğu konumdan 12 cm yüksekte olmalı ve önünde var olan sağ ve sol oturağın tam ortasında olacak şekilde oturağı sabitlenmelidir ki ön sıralardaki kişilerin baş hareketlerine göz takılmasın. Sahne biçiminin dairesel olması sahne görüş açısıyla beraber çevreyi görme açısını da oluşturması açısından önemlidir. Oturak basamakların ve Parket dediğimiz oturaklara gitmek için kullandığımız basamakları sahnenin çerçevesinin (Portal) yüksekliği ses yalıtımının tavandan aşağı kullanılan malzeme ile belirlenir. Sahneden çıkan sesin arka koltuklara kadar ulaşması ve yankı ile dağılmaması azami önem taşımaktadır. Oturakların oturma yerlerinden sahnenin en dip noktası dahi görülecek biçimde tasarlanmalı gerekirse sahne çerçevesi dikey olarak uzatılmalıdır (Yedigün, Digital, 2015, <https://yedigun.com/tiyatro-binas%C4%B1-tasar%C4%B1m%C4%B1>).

Ferah bir tiyatro sahnesi tasarımında sahnenin platformu 100 m² civarında sahne yerden 1 m. yukarıda olabilecek biçimde tasarlanmalıdır. Sahnenin acil durumda oturma yerleri ile iletişimini kesebilecek demir koruma perdesi olmalıdır. Sahne platformu şu formül ile hesaplanır;

Sahne yüzeyi + Oyun yüzeyi = Çalışma yüzeyi.

Sahne platform yapıları 1700 lü ve 1800 lü yıllarda sadece tam sahne olarak adlandırılan bir platformdan ibaretti. 20. yüzyıldan sonra sahnede daha çok oyun kurgusu oluşturacak metinlere yer verildi ve sahnede hızlı dekor değişimi olması adına hareketli kayar ve döner sahne platformlarına geçildi ve böylece sahne platformları biçim değiştirmeye başladı. Sahne arkası ne kadar derin olursa oyun kurgusu da seyirciye o kadar derin olarak sunulur. Mevcut sahnelerde ise bu derinlikleri sıradan tekerlekli düz platformlardan destek alınarak yapılabilmektedir (Yedigün,Digital, 2015, <https://yedigun.com/tiyatro-binas%C4%B1-tasar%C4%B1m%C4%B1>).

Sahne binasının tasarımında sadece oyuncu ve seyirci düşünülerek hareket edilemez. Bir sahne oluştururken o sahneyi sahne arkasından besleyen mekânlar da düşünülmelidir. Bu mekânlar sahneden dekor ve dekoratif unsurlar ile ayrılarak tasarlanır. Bunlar; kulis, dekor deposu, ışık, aydınlatma gibi unsurlardır. Sahne dekor depoları dekorların ölçülerinde olmalıdır. Bu ölçü de tüm sahne platformunun %30 una denk gelmektedir. Dekor depoları arka sahneye yakın yerlere konulacak şekilde tasarlanmalıdır. Dekor depolarının ölçüsü de sahne platformunda sahne dekorunun kullanılacağı dairenin 3 katı büyüklükte olmalıdır. Bu ölçüt, mevcut sahnelerin dekor depolarının bina dışında bir eklenti olarak bir başka mekân tasarlanmaya mecbur bırakır nitelikte olmaktadır (Yedigün, Digital, 2015, <https://yedigun.com/tiyatro-binas%C4%B1-tasar%C4%B1m%C4%B1>).

Sahne binası, salon girişinde buluşma veya oyun arası vakit geçirme alanı olarak son bir mekân daha tasarlanarak tamamlanır. Bu mekân Fuaye alanıdır. Fuaye alanı birden çok ihtiyaca cevap verir nitelikte olmalıdır. Sigara içme odası, atıştırma alanlarıdır. Fuayeler sahne oturak sayısı başına 0.8-2.0 m² lik bir alan olarak tasarlanır. Bu fuaye alanları yüksek tavanlı olduğu için sahne ve oyuna hizmet vermenin dışında resim sergileri, söyleşiler gibi farklı organizasyonlar için de kullanılabilir (Yedigün, Digital, 2015, <https://yedigun.com/tiyatro-binas%C4%B1-tasar%C4%B1m%C4%B1>).

Tiyatro yapı tasarımı belirli ölçüleri ve gerekliliklerden oluşmaktadır. Bir tiyatro yapısı tasarlanırken ele alınan pek çok ölçüt vardır. Bu ölçütleri tiyatronun başladığı ilk zamanlardan bu zamana kadar gelen süreçteki uygarlıkların etkileri şekillendirilmiştir.

Kent dokuları insan ihtiyaçları ile oluşturulmaktadır. Kentlerde binalar, insanların sosyo-kültürel seviyelerinin bir göstergesi olmaktadır. Kentlerde bulunan yapılar; şehre hangi medeniyetlerin geldiğini, hangi medeniyetlerin devran sürdüğünü ve hangi medeniyetlerin etkisinde olduklarını gösteren bir bilgiye sahiptir ve bir yapının kentte nereye ne amaçla yapıldığı o şehrin siyasi gücü hakkında da bir bilgi verir. Yani bir kentin kimliğini o kentte hüküm süren medeniyetler ve siyasi görüşleri belirlemektedir. Kent kimlikleri kentte var olan yapıların çeşitliliği ile ortaya çıkar. Yapının şekli, biçimi, kullanıldığı malzemeler hep kent hakkında bir şeyler ortaya koyar. Kentin hangi caddesinde ne olduğu o şehirde bundan önce yaşayanların o caddeyi ne amaçla kullandığı ile doğru orantılıdır. Kent dokuları insanların ihtiyaçlarına göre şekillenmiş ve halkın sosyo kültürel ihtiyaçlarını karşılayabileceği mekânlara doğru da yönelmiştir. Tiyatro binaları da bir kentin kimliğinde ve dokusunda mihenk taşı olabilecek nitelikte yapılardır. Tiyatro yapılarının işlevselliği bulunulan coğrafyaya, iklime ve yerleşim yerlerine göre büyük farklılıklar gösterir. Bir tiyatro yapısı bir şehre bir kütleden daha fazlasını katabilmektedir. şehrin dokusuna insanına yeni bir algı, yeni bir hayat sunmaktadır. Bu çalışmamız da Erzurum'da yer alan sahnelerin teknik ve mimari bakımdan incelenerek kent kültürüne katkılarının sanatsal etkinliklerde kullanım oranlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma niteliğindedir. Erzurum'da bulunan sahnelerin ne zaman açıldığı hangi performansların hangi sahnelerde gerçekleştiği ve kullanım alanlarının kent kültürüne etkilerine değinecek sosyal bir çalışmadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Erzurum İlinde Yer Alan Tiyatro ve Sahnelerinin Mimari ve Sanatsal Etkinlikler Açısından İncelenmesi

Erzurum ili, 1923 yılında gerçekleşen Cumhuriyet ilanından tam 3 yıl sonra sinema ile tanışmış ve adını Cumhuriyetin ilanından alan Cumhuriyet Sineması 1926 yılında Cumhuriyet caddesinde açılmıştır. Cumhuriyet sineması ile birlikte Cumhuriyet İlkokulu Sineması, Halk Evi Sineması ve Tümen Sineması, Erzurum halkının tanıştığı ilk sanatsal alanların yapılarıdır. Bunların ardından zamanla Arı, Gürpınar ve Doğu sinemaları da açılmış ve halkın yoğun talebiyle uzun bir süre hizmet vermiştir.

Erzurum halkı sanata önem veren sanatsal aktiviteleri heyecanla takip eder. Dönemin Erzurumlu çocukları bile kendi aralarında harçlıklarını biriktirip sinemaya giderlermiş. O dönem sinema da ön koltukların görüş açısı zayıf olacak ki tercih edilmediği için en ucuz ücretlerle verilirmiş. Bu yüzden çocuklar da bu ön koltukları ceplerindeki harçlıklar ile alır sinemaya giderlermiş. Hatta paraları yetmediği zaman bile üç beş arkadaş biriktirdikleri paraları ortaya koyar içlerinden bir arkadaşlarını seçip sinemaya yollar ve izlediği filmi sonuna kadar anlatır ve izleyen arkadaşları hak geçmesin diye film sonunda “The End” ile mi yoksa “Son” yazısı ile mi bittiğini bile anlatırmış. Doğu sinemasının sahibi sinemayı devredip İstanbul’a yerleştiği zaman bile film şirketi kurarak sanattan uzak kalmamış. En güzel anekdot ise Doğu sinemasının çaycısı Sırrı Elitaş’ın oyuncu olarak Yeşilçam sahnelerinde karakter oyunculuğu yapmasıdır. Erzurum’da yaşayan erkekler ve çocukların yanı sıra, o yıllarda sinemalarda “Bayanlar Matinesi” de olur ve kadınların da sanatsal aktivitelere rahatça ve özgürce katılımı sağlanırdı (Güzel, E., 2021, [www.alo25.com/yazarlar/Erdal Güzel/erzurum-un-sinema-gecmisi/1733](http://www.alo25.com/yazarlar/Erdal_Guzel/erzurum-un-sinema-gecmisi/1733)).

Bu alıntılar ile görünüyor ki Erzurum halkı sanatsal aktivitelere Cumhuriyet döneminden beri ilgi göstermiştir. Hala günümüzde sanatsal aktivitelere olan ilgi yoğun lakin zaman geçmesine karşın hala tiyatro yapıları kentin kültürüne uygun değil, yapısal ve teknik bakımdan oldukça zayıf. Buradan da anlıyoruz ki kent dokuları, kent kimlikleri o kentte yaşayan insanların değil, o kenti yöneten yöneticilerinin sanatsal kimliklerinin olmayışının bir göstergesidir. Erzurum ilinde, sahne kullanımı ve teknik açıdan yetkin olan, hali hazırda sekiz tiyatro sahnesi bulunmaktadır. Bunlar sahne kullanım etkinliklerine ve sahne teknik bilgilerine göre incelemiştir.

Erzurum Devlet Tiyatrosu

Erzurum Devlet tiyatrosu ilk olarak Erzurum'un düşman işgalinin 59. Yılında 12 Mart 1977 tarihinde kurulmuştur. Kadrolu oyuncusu olmadığı için Ankara'dan gelen kadrolu oyuncular ile Hayati Çorbacıoğlu'na ait *Koca Sinan* oyunu ile perde açılmıştır. Erzurum Devlet tiyatrosu kendi bünyesinde teknik ekibi ve kadrolu oyuncuları olamayışıyla ihmal edilmiş, 1981 yılında Ankara turne programının Erzurum'daki durağında bir kez daha açılmıştır. İki açılışta da eksik olan şeyin kadrolu oyuncu ve teknik ekip olduğu anlaşılınca, 1997 yılında ilk kadrolu oyuncuları ve teknik ekibi ile Ergun Sav'ın yazdığı ve kendinin bizzat yönettiği *Can Bebek* adlı oyunu ile Erzurum Devlet Tiyatrosu kapanmamak üzere son açılışını gerçekleştirmiştir. 1 Nisan 2016 yılında Mumcu caddesinde faaliyet gösteren Devlet Tiyatrosu elektrik panosundan çıkan yangın ile kullanılamaz hale gelmiştir. Geçici olarak 7 yıl boyunca Erzurum Göğüs hastanesinin yanında çok amaçlı bir salonda sanat hayatına katkıda bulunmuştur. 2023 yılı Ocak ayı itibariyle bugünkü yerine Erzurum Yenişehir Âşık Sümmani Kültür merkeziyle beraber kullandığı binaya geçmiştir. Bina içerisinde idari işler ve sahne performans mekânları beraber kullanılmaktadır.

Şekil 22

Erzurum Devlet Tiyatro Binası

(Kişisel arşiv)

Devlet Tiyatrosu sahnesi, kendi bünyesinde gerçekleştirilen sahne oyun performanslarından başka her hangi bir amaç için kullanılmamıştır.

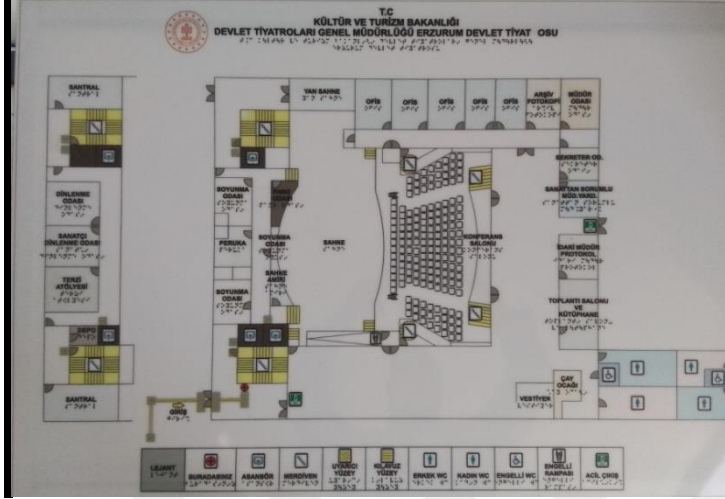
Erzurum devlet tiyatrosu mimari özellikleri.

Devlet tiyatroları, betonarme bir bina yapısında olup, geniş bir fuaye alanıyla ve ahşap zeminli sahnesi ile hizmet vermektedir. İki kulis ve ortasında yer alan bir makyaj odası ile sahneye geçişi mevcuttur. Makyaj odası sahneye çıkmadan önce saç ve kıyafet düzeltilen mekân olarak geçmektedir. Sahne ve oturma mekânı arasındaki mesafe yaklaşık 2 metre kadar

olup, minimum ölçüdedir. Dekor deposundan sahneye çıkan bir adet asansör vardır. Fuaye alanı idari birimlere kadar ilerlemektedir. 300 kişilik seyirci kapasitesine sahiptir.

Şekil 23

Erzurum Devlet Tiyatro Bina Plan Krokisi

(Kişisel arşiv)

Binanın girişinde seyircilerin oyun saatini beklerken dinlenebilecekleri, bir şeyler atıştırabilecekleri küçük bir kafe nin olduğu fuayede, geçmiş yıllara ait oyunların fotoğraflarına yer verilmiş olması, tiyatronun belleğini gelen misafirlerine açmasına olanak sağlamaktadır. Kalabalık seyirci kitlesini rahatlıkla tahliye edebilecek fuaye alanı seyir yerine girmeden önce ferah bir ortam sağlamaktadır.

Şekil 24

Erzurum Devlet Tiyatrosu Fuaye Görseli

(Kişisel arşiv)

E.D.T. teknik bilgileri.

Erzurum Devlet Tiyatrosu sahnesine ait, 2 adet digital ses mikseri, 2 adet 250 kanallı ışık kumanda masası, 250 kanallı Dimmer'i, 11 adet hoparlörü, 1 adet sabit kamerası, 1 adet projeksiyon cihazı, 6 adet ışık robotu, 1 adet sinevizyon, 12 adet sofit borusu, 2 adet ışık köprüsü ve 4 adet kedi yolu birbirine bağlantılı şekilde mevcuttur. Çerçevesi sahne plan modeline sahiptir.

Şekil 25

Erzurum Devlet Tiyatrosu Reji Odası

(Kişisel arşiv)

Şekil 26

Erzurum Devlet Tiyatro Sahnesi

(Kişisel arşiv)

Şekil 27

Erzurum Devlet Tiyatrosu Sahne Sofit Borusu Görseli

(Kişisel arşiv)

E.D.T. son beş yılda yapılan etkinlikler.

1 Ocak - 14 Mart 2020 ile 10 Eylül - 10 Aralık 2020 tarihleri arasında kalan dönemde oluşturulan veriler üzerinden giderek bir tespit yapılmıştır. Bu dönemde Covid-19 salgını nedeniyle tiyatro sahneleri de diğer kurum kuruluşlar gibi süresiz kapanmıştır. Belirtilen tarihler arasında sadece 8 oyun oynanmıştır. İlk oyun 2019 yılı içerisinde de oynan *Çizmeli Kedi* olmuş, 10 Aralık 2020 de *Eğer Bu Bir Film Olsaydı* oyunu ile perdesi kapanmıştır. 2020 yılı oyunları şunlardır; *Çizmeli Kedi* (çocuk oyunu), *Vatan Yahut Namık Kemal*, *Bir Nefes Dede Korkut*, *Kayıp El*, *Profesyonel*, *Şapka*, *Eğer Bu Bir Film Olsaydı*, *Ölümcül Oyun*. Her yıl Erzurum Devlet Tiyatrosu kendi kadrosuyla 6 oyun çıkarmaktadır. Kalan iki oyun da misafir sahne performansı olarak geçmektedir. 2021 yılına ait kayıtlar ise Ekim ayı itibari ile tutulmuştur. Covid-19 tedbirleri açısından tiyatro ancak 2021 Ekim ayında perde açabilmiştir. Lakin bu yıl bir ilk yaşanmış ve Ankara Devlet Tiyatrosu oyuncularının hazırladığı *Bizim Yunus* adlı oyuna ait prömiyer, Devlet tiyatroları tarihinde ilk kez televizyondan naklen yayın ile seyircisiyle buluşmuştur.

2021 yılı Ekim ayı itibari ile de 8 oyun sahnelenmiştir. Sahnelenen oyunlar ise şunlardır; *Bizim Yunus*, *Ölümcül Oyun*, *Eğer Bu Bir Film Olsaydı*, *Kuyucaklı Yusuf*, *Dünyanın Eski Zamanlarında* (Çocuk Oyunu), *Âşık Veysel*, *Eskicinin Tazesi*, ve *Evlendirme* oyunlarıdır. 2022 yılında Covid 19 tamamıyla bitmese de kişiler arası mesafeyi korumak şartı ile kapalı alanlarda maske takmak zorunluluğuyla kapalı mekânlarda bulunan kişi kapasiteleri azaltılma suretiyle kapalı olan kurumlar açıldı. Perde açılmış lakin seyirci kapasitesini yarıya düşürerek oyunlar sahnelenmiştir.

2022 yılında sahnelenen oyunlar şunlardır; *Peynirli Yumurta*, *Dünyanın Eski Zamanlarında*, *Kürk Mantolu Madonna*, *Eskicinin Tazesi*, *Ölümcül Oyun*, *Hiç Kimse*, *Çizmeli*

Kedi (Çocuk Oyunu), Evlendirme, Sersemler Evi, Eğer Bu Bir Film Olsaydı, Aşkımız Aksaray'ın En Büyük Yangını, Canlanan Masallar (Çocuk Oyunu), Hiç Kimsenin Öyküsü.

Erzurum Devlet Tiyatroları 2023 yılında toplam 15 oyuna ev sahipliği yapmıştır. Bu oyunlar şunlardır; *Ölümcül Oyun, Canlanan Masallar, Hiç Kimsenin Öyküsü, Eskicinin Tazesi, Aşkımız Aksaray'ın En Büyük Yangını, Bizim Yunus, Hiç Kimse, Ana-Dolu, Çizmeli Kedi (Çocuk Oyunu), Yeşilçam, Sersemler Evi, Palto, Komik Para, Yalan Kozası, Dünyanın Eski Zamanlarında (Çocuk oyunu).*

2024 yılı 9 Ekim tarihine kadar Erzurum Devlet Tiyatrolarında sahnelenen 15 oyun vardır. Bu oyunlar şunlardır; *Eskicinin Tazesi, Yalan Kozası, Aşkımız Aksaray'ın En Büyük Yangını, Ana-Dolu, Yeşilçam, Hiç Kimse, Palto, Sanat, İpucu, Hiç Kimsenin Öyküsü, Sihirli Kutu, Ocak, Palaz, Aşık Veysel, Dokuz Beş Müzikali*'dir

Sahnelenen oyunlarda görüldüğü gibi bir önceki yılın oyunları da bir sonraki yıl sahnelenebilmektedir. Sezon içinde sahnelen oyunlar dönüşümlü olarak tekrar etmektedir. Her oyunun kapalı gişe oynaması şehirdeki tiyatro severlerin oyunlara yoğun ilgi gösterdiğini ispatlamaktadır. Bu sayede yıl içerisinde oyunlar binlerce seyirciyle buluşmaktadır.

E.D.T. sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

Erzurum Devlet Tiyatrolarının ilk açıldığı bina betonarme bir yapıydı ve içeriye girişte yarım dönen merdiven ile fuayeye çıkılmaktaydı. Sahneye giriş çıkışının tek bir kapıdan yapılması mimari ve güvenlik bakımından yanlış olsa da içeri girerken sahneyi görmek, seyirci için heyecan vericiydi. Dışarıdan binaya giriş kapısının belirgin bir netlikte olmayışı binanın eksik bir noktasydı. Bulunduğu cadde üzerindeki dükkân ve yapıların arasında sıkışmış ve kaybolmuşluğu tiyatro sanatı için verilen değer ölçüsünü gözler önüne sermekteydi. Bir sahnenin konumu kadar işlevi de önemlidir. Bunun için belirli ölçütler vardır. Her geçen gün dünyada artan insan nüfusunu göz önünde bulundurursak artık kamu kurumları gibi insana hizmet veren yapıların da büyük olması gerekmektedir. Yanan eski tiyatro binasının olumlu yönlerinin geliştirilerek yeni bina da kullanılması, eksikliklerinin de belirlenerek yeni yapılacak bina da bu hatalı unsurların tekrarlanmaması sağlanmalıydı.

Erzurum Devlet Tiyatrosu'nun eski binası yandıktan sonra geçici olarak Erzurum Göğüs hastanesinin yanında çok amaçlı bir salonda hizmet vermeye devam etmiştir. Binanın yetersizliğinden mütevellit yeni bir yapının gerekliliği ivedilikle mecbur kılınmıştı. O dönemde Erzurum Yenişehir mahallesinde Aşık Sümmani Kültür merkezi inşasına başlanmıştır. Bu kültür Merkezi içinde yapılan düğün salonundan vazgeçilerek onun yeri Erzurum Devlet Tiyatrosu için sahneye dönüştürülmüştür. Binanın plan kesitleri bir düğün salonu olarak

tasarlandığından bir tiyatro binası niteliği taşımamaktaydı. Yapı revize edilmek suretiyle bir tiyatro sahnesine dönüştürülmek üzere yeniden tasarlanmaya çalışılmış, fakat özellikle sahne ve seyir yeri uluslararası standartlara uygun yapılamamıştır. Yapının dışında bulunan Rus mimari özelliklerini yansıtan soğan kubbelerin etrafından geçen altın sarısı rengindeki bordürler de bir tiyatro yapısının kimliğini hiç yansıtmamaktadır. Uzun kuleli yapının altın sarısı hareleri yol üzerinden gelenler tarafından fark edilmektedir. Lakin bir tiyatro yapısı olarak değil ilk tasarı olan düğün salonu formu olarak algılanmaktadır. Tiyatro binası görünümünden ziyade düğün salonu görünümünün ağır basması, bina hakkında ön yargılara da sebep olmaktadır.

Erzurum Devlet Tiyatrosu yeni binası mimari açıdan da bazı handikaplara sahiptir. Yapıya girişin yan ara sokaktan verilmesinden ötürü bina girişi net değildir. Binanın bahçesinde yer alan oto park ise yeterince büyük olmadığından seyirci araçları binanın çevresinde bulunan sokaklara park edilmektedir. Bu da önemli bir park sorunu oluşturmaktadır. Kültür merkezleri, tiyatrolar, alış veriş merkezleri, hastaneler ve daha birçok kamu binasında yüksek araç kapasiteli oto parklar bulunmalıdır. Binanın içerisine girildiğinde eski yapıya göre daha geniş bir fuaye alanına sahip olduğu görülmektedir. Bu fuaye alanı seyircilerin beklerken birbirlerini rahatsız etmeden bir arada olabilmelerine olanak sağlamaktadır. Sahne ve oturma mekânlarının darlığı, sahne ve oturak yerlerinin yakınlığı çok rahatsız edicidir. Mimari olarak bir tiyatro yapısının içeriğine tam anlamıyla uymamaktadır. Tüm mimari teknik ölçüleri minimum olarak yapıldığı için Devlet Tiyatro kültürünü tam yansıtamamaktadır. Sahneye giriş ve çıkış ayrı iki kapıdan değildir. Fuaye alanının L formunda olması gelen izleyicilerin idari işler birimine kadar yönlendirilmesine sebep olmakta ve bu durum da idari işler biriminde çalışanları hoşnut kılmamaktadır. Bunlar mimari eksikliklerdir. Teknik olanakları yeterli ve nitelikli olan sahnede, ışık, ses gibi efektif uygulamalar kolaylıkla yapılabilir. Erzurum Devlet Tiyatrosu'nun tek binaya sahip olması şehirdeki seyirci sayısına yetersiz kalmaktadır. Büyük şehirlerde birden fazla binası olan Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Doğu Anadolu bölgesinin en önemli tiyatro kuruluşu olan E.D.T. nu ihmal etmektedir. Gerek iki üniversitesinin oluşu, gerek şehir halkının tiyatroya olan yoğun ilgisi, şehirdeki seyirci potansiyelini yükseltmektedir. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nün Erzurum'a tam donanımlı yeni sahneler kazandırması gerekmektedir.

Şekil 28

Erzurum Devlet Tiyatrosu Sahneden Reji Odasına Bakış

(Kişisel arşiv)

Şekil 29

Erzurum Devlet Tiyatrosu Reji Odasından Sahne Görüntüsü

(Kişisel arşiv)

E.D.T. yine de tüm bu eksikliklere rağmen kent kültürüne olağanüstü katkı sağlamaktadır. Kendi repertuvarında yer alan oyunların yanı sıra turne oyunlarının sahnelenmesiyle de yılda en az 10-12 oyun seyirciyle buluşturulmaktadır. Her oyun sezonda en az 15 kez sahnelendiğinde yılda 150 kez perdelerini seyirciye açmaktadır. Erzurum’da yer alan sahneler içerisinde teknik ve mimari koşulları bakımından tiyatro sanatı için en uygun tiyatro binasıdır. Tiyatro dışında başka bir etkinlikte kullanılmıyor oluşu onu bu yönüyle de şehirde biricik kılmaktadır.

Erzurum Atatürk Üniversitesi Gösteri Sanatları Merkezi

Erzurum Atatürk Üniversitesi Gösteri Sanatları Merkezi 29 Mart 2016 yılında Güzel Sanatlar Fakültesi yanında faaliyete geçmiştir. Atatürk Üniversitesine bağlı olan Gösteri Sanatları Merkezi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü başta olmak üzere tüm üniversiteye hizmet vermektedir. Söyleşi, panel, konser vb. birçok etkinlik için kullanılan sahne de her yıl Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü tarafından tam uzunlukta bir oyun

performansı sergilenmektedir. Üniversite bünyesinde gerçekleşen aktivitelerin dışında şehirde bulunan diğer kamu kurumlarının kullanımına da olanak sağlanmaktadır.

Şekil 30

Atatürk Üniversitesi Gösteri Sanatları Merkezi Bina Görseli

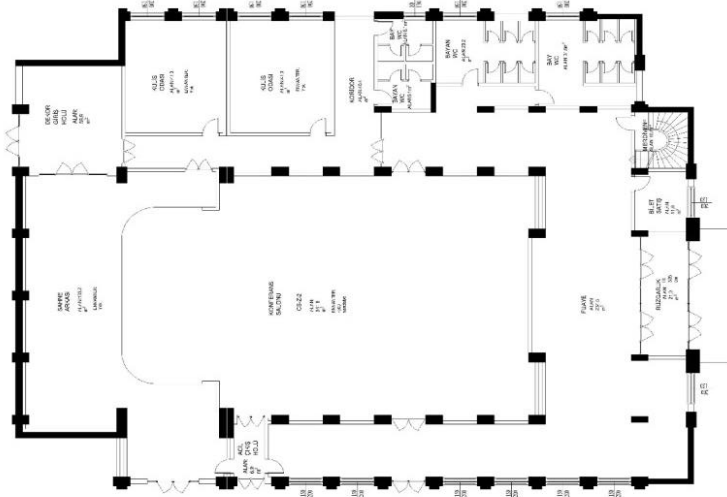

(Kişisel arşiv)

Kampüs yerleşkesi içinde yer alan sahne Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğrencileri tarafından sıklıkla tiyatro amaçlı kullanılmakta olup, Atatürk Üniversitesi birimleri tarafından gerçekleştirilen konferans, ders, seminerler için de değerlendirilmektedir.

Şekil 31

Gösteri Sanatları Merkezi Bina Plan Krokisi

(Kişisel arşiv)

Atatürk Üniversitesi gösteri sanatları merkezi mimari özellikleri.

Gösteri Sanatlar Merkezi bina girişi iki kapıdan sağlanmaktadır. Güzel Sanatlar Fakültesi binasına yakın olan kapısı öğrenci girişi olarak tasarlanmışsa da binaya tüm girişler bu kapıdan yapılmaktadır. Binaya girişin ara bir geçiş yolu üzerinden tanımlanması mimari açıdan eksik bir durum olarak nitelendirilir. Binaya giriş Güzel Sanatlar Fakültesi otoparkına

doğru giderken sol tarafta kalan öğrenci girişi olarak tanımlı kapıdan verilmiştir. Bina girişleri bina kimliklerinin bir göstergesidir. Binaya giriş 11 basamaklı bir merdiven çıkılarak sağlanıyor. Bu tarz bir girişte binaya ulaşımı zorlaştırmaktadır. Giriş sahanlığının basamaklara göre dar oluşu da bina yönlendirmesinin zayıflığına ek bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Bina içerisindeki fuaye alanı sahnenin etrafını çevreler nitelikte U biçiminde yer almaktadır.

Şekil 32

Gösteri Sanatları Merkezi Bina Giriş Görseli

(Kişisel arşiv)

Salona giriş sağ ve solda olmak üzere iki adettir ve ana girişten sonra sağ ya da sol koridordan giriş kapılarına ulaşılabilir. Sol taraftaki kapının bulunduğu koridorda sanatsal çalışmalara yer verilerek fuaye alanı bir sergileme alanı olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 33

Gösteri Sanatları Merkezi Fuaye Alanı

(Kişisel arşiv)

Sahneye dikdörtgen alanın uzun kenarının tam ortasından girilmektedir. Giriş ve çıkış kapılarının konumu sahnede oyun sırasında oyuncuların dikkatinin dağılmasına sebep olacak bir şekilde değildir. Sahneyi görebilen iki balkon bulunmaktadır. Bu balkonlar reji odasının sağ ve soluna denk gelmektedir. Sahne arkasında iki kulis, dekor deposu ve tuvaletler bulunmaktadır. Sahne dekor depo girişi binanın öğrenci girişinin tam aksi tarafındadır. Sahne ve seyirci mesafeleri doğru ölçülere yakın yapılmıştır. Sahneye iki yanda yer alan çift merdivenden çıkılmaktadır. Sahneye yakın bir yangın çıkışı bulunmaktadır. Erzurum’da döner sahneye sahip tek sahne olma niteliğindedir.

Şekil 34

Gösteri Sanatları Merkezi Salon Görünümü

(Kişisel arşiv)

Şekil 35

Gösteri Sanatları Merkezi Sahne Görünümü

(Kişisel arşiv)

Gösteri sanatları merkezi teknik bilgileri.

1 adet 32 kanallı ses masası, 1 adet 24 kanallı ışık masası, 1 adet DVD cihazı, 1 adet resim seçici, 38 kanallı Dimmer, 1 adet amplifikatör, 2 adet kumanda cihazı, 2 adet sabit kamera, 1 adet ışık robotu, 8 adet sofit borusu, 2 adet birbiriyle bağlı kedi yolu, 2 adet ışık köprüsü vardır. Ayrıca 1 adette sahne içinde ışık köprüsü bulunmaktadır. Bu ışık köprüsü kumanda ile çalışmaktadır.

Şekil 36

Gösteri Sanatları Merkezi Işık – Ses Kumanda Odası

(Kişisel arşiv)

Gösteri sanatları merkezinde son beş yılda gerçekleştirilen etkinlikler.

Gösteri Sanatları Merkezi Güzel Sanatlar Fakültesinin hazırladığı tiyatro oyunlarının dışında, üniversitede bulunan tiyatro kulüplerinin oyunlarına da ev sahipliği yapmaktadır. Bu vesileyle yılda en az 10 tiyatro oyunu sahnelenmektedir. Bazı oyunların her hafta 2 kez sahnelenebildiği durumlarda yılda 30 kez tiyatro gösterileri için kullanıldığı söylenebilir. Tiyatro oyunları haricinde üniversite yönetiminin ve diğer birimlerin düzenlediği kongre, seminer, söyleşi, gösteri, bilgilendirme toplantıları da bu sahnede gerçekleştirilmektedir. Kampüs yerleşkesinde bulunmasından dolayı sahne aktif olarak kullanılmakta, akademik aktiviteler dışında sanatsal etkinliklerde de yoğunlukla tercih edilmektedir.

Şekil 37

Gösteri Sanatları Merkezi Kulis ve Sahne Arası Geçişler

(Kişisel arşiv)

Gösteri sanatları merkezinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

Kampüs yerleşkesinde bulunan ve Atatürk Üniversitesi olanaklarıyla inşa edilen Gösteri Sanatları Merkezine ait sahnenin Erzurum'da ilk ve tek döner sahneye sahip oluşu onu ayrıcalıklı kılmaktadır. Sahnede dekor değişimine büyük katkı sağlayan bu döner sahne, sahne altında bulunan döner platform sayesinde hareket ettirilmektedir. Sahne arkasından kumanda edilen döner sahne ve sofit boruları teknik kolaylık sağlamaktadır. Işık düzenlemesinde sofit borularının sahne yüzeyine indirilebilmesi hem işi kolaylaştırmakta hem de iş güvenliği açısından kazalara yol açabilecek riskleri minimuma indirmektedir. Sahne çerçeveli sahne modelindedir, kalabalık performanslar için yeterli büyüklükte değildir. Orkestralı bir oyun kurgusunda orkestranın konumlandırılması zordur. Fakat bu aksaklıklara rağmen öğrencilerin uygulamada gerekli olan ihtiyaçlarına yeterli bir donanımına sahiptir. Sahnenin seyir yerinden yüksek olması ön sıralardaki seyirci için problem teşkil etmektedir. Sahne ve seyir yeri arasındaki mesafe geçişler için yeterlidir. Koltuk arası mesafeler de standartlara uyum planlanmıştır. Sahne Akustik iç yalıtımı yan duvarlara yerleştirilmiş ve ışıklı led ile bu akustik paneller saklanmıştır. Salonun yangın çıkışı mahalli dar ve yanlış yere konumlandırılmıştır.

Bina girişinin yüksek olması seyircinin kullanımı bakımından olumsuzluklara neden olduğu gibi bir tiyatro sahnesi girişinden ziyade her hangi bir kamu binası gibi görünmektedir. Özel gereksinimli kişiler için girişin yan kısmında yer alan asansörlü taşıma sistemi bina girişinin zorluğunu azaltmaktadır. Kent kültürü açısından ise Üniversitede olması Erzurum'un kent kimliğine dair bir değer niteliğindedir. Sahnenin öğrenci ve halka açık olması çeşitli oyun ve etkinliklerde aktif kullanılması Erzurum kültürüne katkıları bakımından önemlidir. Ağırlıklı olarak üniversite tarafından kullanılıyor olması, dışarıdan gelen kültürel etkinliklere kapalı olması, sahnenin yıllık kullanabileceği seyirci potansiyelinin altında değerlendirildiğini göstermektedir. Böyle bir sahnenin daha aktif ve yoğun kullanılması çeşitli özel gösteriler ve etkinlikler için kullanılması gerekmektedir. Sahne sahip olduğu teknik ve mimari özellikleri bakımından daha fazla ihtiyaca cevap verebilir ve özellikle tiyatro oyunları için ideal bir sahnedir.

Necip Fazıl Kısakürek Kültür ve Gösteri Merkezi

2009 yılında Erzurum Büyükşehir belediyesine bağlı olarak açılan Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi biri büyük iki küçük sahneye sahiptir. Kültür merkezi statüsü ile pek çok sanatsal aktiviteye ve kültürel etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır. N.F.K. Kültür Merkezi, Yenişehir Yerleşkesi, Erzurum Forum AVM yanında hizmet vermektedir.

Şekil 38

Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi Bina Cephesi

(Kişisel arşiv)

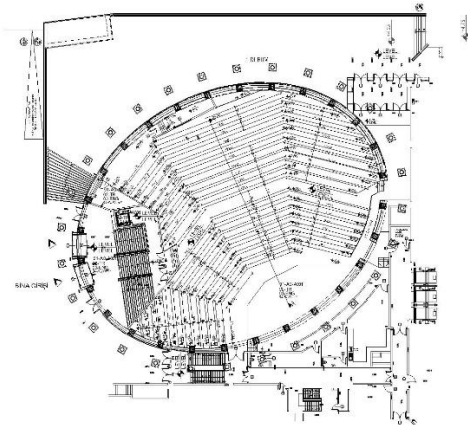
Bina yoğunluklu olarak konser, panel, konferanslar, anma programları, okulların yılsonu gösterileri, siyasi programlar, çocuk tiyatroları ve şiir dinletileri gibi etkinliklerde kullanılmaktadır.

N.F.K. kültür ve gösteri merkezi mimari özellikleri.

Bina girişi yan sokaktan olup girişte küçük bir fuaye alanı bulunmaktadır. 14 basamak ile sahneye giriş yapılmaktadır. Sahne ve oturma yerleri olması gereken standart ölçülerdedir. Sahne arkasında 2 kulis ve bir küçük depo alanı bulunmaktadır. Ön sahneye sahiptir fakat sahne derinliği çok azdır. Sahneye girişteki kütsel merdiven hacmi estetik değildir. Sahne kullanımı sınırlı ve hava sirkülasyonu açısından zayıftır. 870 kişilik kapasitesi olan sahne oldukça ferahdır. Salona arkadan iki kapıdan seyirci alınabilmektedir. 870 kişinin giriş ve çıkışları için yeterli değildir. Acil durumlarda seyircinin tahliye edilebilmesi zordur.

Şekil 39

N.F.K. Kültür Merkezi Bina Plan Krokisi

(Kişisel arşiv)

Şekil 40

N.F.K. Kültür Merkezi Kulis Görselleri

(Kişisel arşiv)

Büyük sahnede seyir yerindeki koltuklar 6 bloktan oluşmaktadır. Üç kola ayrılan koltukların ön grupla arka grup olmak üzere arasından geçiş yeri bırakılmıştır. Sahnenin şekline göre konumlandırılan koltuklar yarım dire formunda yerleştirilmiştir. Tavan yüksekliğinin 3 m. aşkın olması salonda basık bir atmosferin oluşmamasına olanak sağlamıştır. Sahne ağzı genişliği “portal” fazla olduğundan seyirci her açıdan sahneyi rahatlıkla görebilmektedir.

Şekil 41

N.F.K. Kültür Merkezi Seyir Yeri Koltuk Yerleşimi

(Kişisel arşiv)

N.F.K. kültür ve gösteri merkezi teknik bilgisi.

Sahnede, bir adet ses masası ve bir adet ışık masası vardır. Dimmer'i 32 kanallıdır. 13 adet sabit 8 adet hareketli hoparlöre sahiptir. 1 adet sabit kamerası 1 adet de Projeksiyon cihazı vardır. Çerçevesiz sahne planına sahiptir. Büyük sahne dışında iki salonu daha vardır 100 ve 400 kişilik. Büyük sahne 870 kişilik seyirci kapasitesine sahiptir. Sahne içinin dar oluşu ve sahne içi yüksekliğin yetersiz oluşu nedeniyle sahne aydınlatma unsurları (spot ışıklar) seyir yerinin üzerindeki sofit borularına yerleştirilmiştir. Kumanda odasından yönetilen ışıkların dışarıda görünüyorması hem estetik değildir hem de sahne içini aydınlatmada yetersiz kalmaktadır.

Şekil 42

N.F.K. Kültür Merkezi Işık – Ses Kumanda Odası

(Kişisel arşiv)

N.F.K. kültür ve gösteri merkezi son beş yılda yapılan etkinlikler.

Genelde söyleşi programlarının, siyasi programların, panellerin, konferansların çoğunluğunu oluşturduğu bu sahnede diğer sahnelere oranla en çok çocuk tiyatroları gerçekleştirilmektedir. Şehir dışından gelen çocuk tiyatrosu turneleri bu sahnede gösterim yapmaktadır. N.F.K. kültür merkezi sahnesi bir yılda yaklaşık 200, beş yılda ise 1000 programa ev sahipliği yapmaktadır. Düzenli bir kayıt tutulmadığı için görevlilerden alınan sözlü kayıt dışı bilgi ile tahmini bir ortalama çıkarılmıştır. 2024 yılında düzenlenen Erzurum Kültür Yolu Festivali kapsamında N.F.K. kültür merkezi sahnesi söyleşiler ve şiir dinletileri için kullanılmıştır.

N.F.K. kültür ve gösteri merkezi mimari teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

Erzurum N.F.K. Kültür Merkezi bina girişi, sokak arasındadır ve Erzurum Forum AVM yanında oluşu avantajlı sayılsa da sahnenin kullanım alanı kullanışlı değildir. Bina içerisindeki küçük ve yetersiz fuaye alanı ve 14 basamaklı merdivenin kütleli hacmi bina bilgisi kurallarına uygun nitelikte değildir. Sahne tahliyesi tek kapıdan olduğu için çıkışlarda büyük risk teşkil etmektedir. Erzurum'un en büyük seyirci kapasitesine sahip olan sahnenin sadece ön sahne kısmı kullanılmaktadır. Bu da büyük dekorlu oyunlar için uygun değildir. Sahne için çok dar oluşu seyirci kapasitesi bu denli yüksek olan bir salon için çok büyük bir handikaptır. Sadece tek kişilik etkinlikler (şiir dinletisi, söyleşi, stand-up show) için bu denli büyük bir salon ziyan edilmektedir. Sahnenin büyütülerek daha büyük ve kapsamlı etkinlik ve gösterilerde kullanılabilmesi için gerekli düzenlemeler acilen planlanmalıdır.

Şekil 43

N.F.K. Kültür Merkezi Sahne İçi Görşeli

(Kişisel arşiv)

Çocuk tiyatrolarının N.F.K. Kültür Merkezinde gerçekleşmesinin en önemli sebebi AVM içerisinde oluşundandır. Sahne kulis giriş ve çıkışı sahneden gerçekleşmektedir. Bu yapı yeşil bina olma sertifikasından dolayı da tercih edilmektedir. Türkiye’de yeşil bina sertifikalı nadir yapılardan biridir. Kendi elektriğini kendi ürettiği için ekoloji dosttur. Kent kültürüne olan katkısı ise çocuk tiyatro oyunlarına ev sahipliği yapmasından ötürü çocuklara tiyatroyu sevdirmesidir. Profesyonel tiyatro oyunları için uygun olmayan sahne, kalabalık kadrolu (konser, gösteri) etkinlikler için de uygun değildir. Şehir nüfusunun yoğun olduğu bir semtte ve AVM yanında oluşu tercih edilme sebepleri arasındadır. Teknik alt yapısının da yetersiz oluşu nedeniyle büyük bir alan çok amaçlı olarak kullanılamamaktadır.

Atatürk Üniversitesi Nene Hatun Kültür Merkezi

Atatürk Üniversitesi Kültür Sarayı olarak 1990-2006 yılları arasında hizmet veren yapı öğrenciler tarafından sosyal etkinlikler için kullanılan ve içerisinde bulunan kafeterya ile hizmet vermektedir. 2006 yılında Nene Hatun Gösteri Merkezi olarak adı değiştirilen bina, sadece sahnelerin bulunduğu bir yapı olarak hizmetine devam etmektedir. Üniversite bünyesinde bulunan bina kamu kurum ve kuruluşları tarafından da kullanılmaktadır.

Şekil 44

Atatürk Üniversitesi Nene Hatun Kültür Merkezi Bina Girişi

(Kişisel arşiv)

Nene Hatun kültür merkezi mimari özellikleri.

Yapı betonarme bir yapıdır. Geniş bir fuaye alanına sahiptir. Binaya düz bir zemin ile girilmekte rüzgârlık mekânını geçtikten sonra dört basamaklı bir merdiven ve rampası ile danışma bölümüne geçilmektedir. Danışma bölümünden dört basamak ile de büyük sahneye ulaşılmaktadır. Sahne ve oturma mesafeleri bina bilgisi kurallarına uymaktadır.

Şekil 45

Nene Hatun Kültür Merkezi Fuaye Alanı

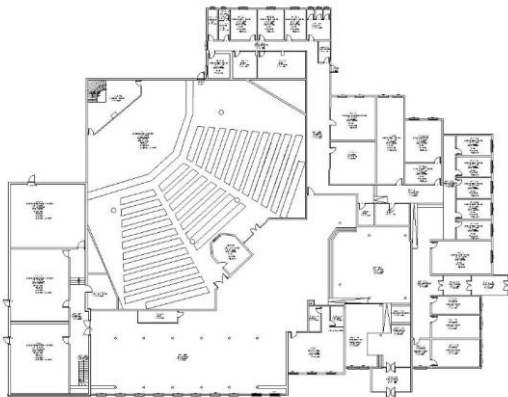

(Kişisel arşiv)

Kumanda odası sahneyi görecekt biçimde kapı girişinin yanındadır. Basamaklı amfi sistemi ile oturma alanlarına ulaşım sağlanmıştır. Sahneden kulislere ulaşım sahne arkasından geçilen koridorun sonundaki merdivenler ile sağlanmaktadır. Sahnede dekor için depolama mekânı yoktur. Sahne sadece ön sahneden oluşmaktadır. Sahne tiyatro oyunları için uygun bir platformda değildir. Çift kulisi olan sahnenin 500 kişilik kapasitesi ve üç ayrı cep salonu da bulunmaktadır.

Şekil 46

Nene Hatun Kültür Merkezi Bina Planı

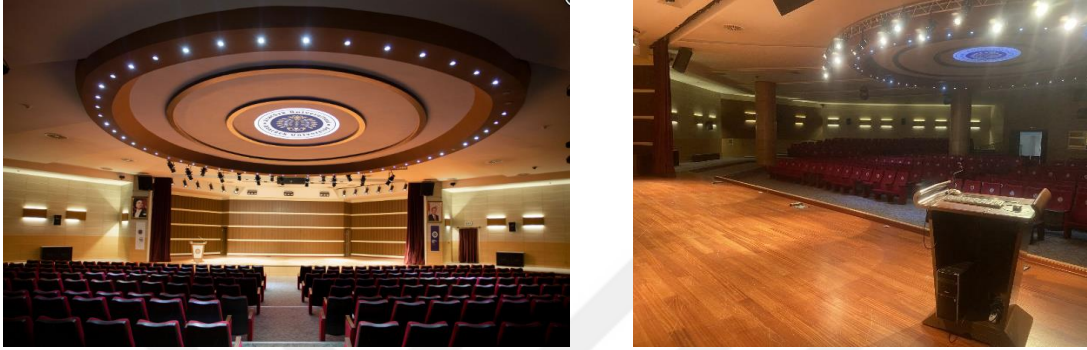

(Kişisel arşiv)

500 kişilik seyirci kapasitesi olan sahnede seyir yerleri üç bloktan oluşturulmuştur. Sahne çevresinde yarım daire oluşturacak biçimde konuşlandırılan koltuklar, görüş açısı bakımından yeterlidir. Sahne içinin yüksek olmamasından dolayı ses ve ışık sistemleri salon tarafına yerleştirilmiş bu da hem estetik değildir hem de sahne içini yeterince aydınlatamamaktadır.

Şekil 47

Nene Hatun Kültür Merkezi Salon Görseli

(Kişisel arşiv)

Nene Hatun kültür merkezi teknik özellikleri.

Sahnede bir adet 48 kanallı ses mikseri bulunmaktadır. Bir adet ışık mikseri, bir adet DVD cihazı, bir adet Kramer (resim seçici), bir adet Dimmer, beş adet Hoparlör, dört adet Amplifikatör, bir adet kumanda cihazı, Simultane sistem (Tercüme sistemi), dört adet sabit kamera, bir adet projeksiyon cihazı, dört adet ışık robotu bulunmaktadır. Işık kanallarına kedi yolundan ulaşılmaktadır. Çerçevesiz sahne plan modeline sahiptir. Işık ve ses sisteminin sayıca fazla olması salonun arka taraflarında oturan seyirci için duyma ve görme bakımından avantaj sağlamaktadır.

Şekil 48

Nene Hatun Kültür Merkezi Kumanda Odası ve Işık (spot) Düzeni

(Kişisel arşiv)

Kampüs yerleşkesinde bulunan Kültür Merkezi eğitim programları, söyleşiler ve yılsonu programları için kullanılmaktadır. Üniversite bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetler ve etkinlikler için kullanılan merkez yılda ortalama 100 e yakın etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır. Daha çok akademik etkinlikler için kullanıldığından beş yılda yaklaşık 500 etkinlik gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklerin çoğu konferans, seminer, sunum, konuşmacıların yer aldığı küçük çaplı gösteriler ve halk dansları gösterilerinden oluşmaktadır.

Şekil 49

Nene Hatun Kültür Merkezi Kulis Görselleri

(Kişisel arşiv)

Nene Hatun kültür merkezi mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

Atatürk Üniversitesi Nene Hatun Kültür Merkezi, Erzurum şehrindeki en kapsamlı teknik ekipmana sahip sahnedir. Simultane tercüme sistemi sadece bu sahnede bulunmaktadır. Yapı olarak içeriye düz bir zeminden girip çıkmak bina bilgisi kurallarına uygun niteliktedir. Mekân ferah ve fuaye alanı tek başına resim sergileri gibi faaliyetlerde kullanılmaya uygundur. Sahne seyirci giriş ve çıkışı aynı kapıdan yapılmaktadır. Sahneye ait yangın çıkış alanı da bu giriş çıkıştan kullanılmaktadır. Sahnenin tehlike durumunda tahliye edilebilmesi için fuaye alanından kapıya gidiş mesafesi biraz uzak olduğundan paniğe yol açabilir. Sahne binasının yan cephesinden acil çıkış kapısı yapılmalıdır. Kampüs yerleşkesinde bulunan merkez tiyatro oyunları için uygun değildir. Sahnenin darlığı, sahne içinin yeterince yüksek olmaması dekor kurulumuna ve sahne aydınlatmasına müsaade etmez. Tiyatro oyunlarının kalabalık bir ekiple yapıldığı düşünülürse sahnenin olanakları yetersiz kalmaktadır. Sahne mevcut teknik donanımıyla akademik faaliyetler ve küçük çaplı gösteriler için uygundur.

Atatürk Üniversitesi 15 Temmuz Milli İrade Salonu

Atatürk Üniversitesi 15 Temmuz Milli İrade Salonu, Atatürk Üniversitesi Rektörlük binasının hemen yanındadır. Oditoryum adı ile hizmet veren sahnenin adı 15 Temmuz Milli İrade Salonu olarak 2016 yılında değiştirilmiştir. Yaklaşık 40 yıldır her türlü etkinlikte kullanılan sahne kampüs yerleşkesinin en büyük sahnesidir.

Şekil 50

15 Temmuz Milli İrade Salonu Dış Görünümü

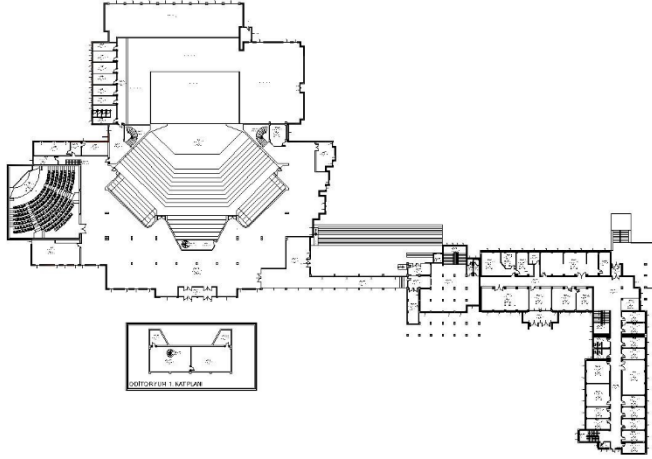
(Kişisel arşiv)

15 Temmuz Milli İrade salonu mimari özellikleri.

Atatürk Üniversitesi 15 Temmuz Milli İrade Salonu yapı olarak cam ve betonarmenin birleşiminden oluşmaktadır. Yapının camekanlı bölümleri içeriye görünür kılmakta ve fuaye alanı aydınlıktır. Alüminyum kompozit ahşap görünümlü detaylar ise yapıya doğallık katmaktadır. Çevresindeki ağaçlar ise doğa ile uyumlu bir bina olduğunu göstermektedir. Yapıya Rektörlük binası yönünden girilmek istenirse beş basamak ile girilmekte uzun bir koridordan geçilerek sahnenin bulunduğu yere gelinmektedir. Yapının arkadan da sadece salona ulaşan bir kapısı daha bulunmaktadır. Koridorda Atatürk Üniversitesi Kampüsünün bir maketi bulunmaktadır. Fuaye alanı yeterli büyüklükte ve sahne yönlendirmesi bina bilgisine uymaktadır. Sahne girişi ve çıkışı aynı kapıdandır. Kapı genişlikleri binaya oranla dardır. Sahne ve oturma yerleri basamaklı amfi sistemiyle oluşturulmuştur. Kumanda odası dışarıdan bir kapı ile dairesel bir merdivenden çıkılan asma katta yer almaktadır. Sahne arkasında kulisleri ve dekor deposu alanı vardır. 850 kişilik bir seyirci kapasitesi vardır. Çerçeveleli sahne planı modeline sahiptir. Seyirci yerleri üç bloktan oluşmakta her bloğun arasında geçiş için basamaklar yer almaktadır. Fuayeden salona girilen kapıların yanlarındaki boşluklarda da seyirci koltuklarına yer verilmiştir. Sadece salonun arkasında yukarıda yer alan giriş çıkış kapıları acil durumlarda seyircinin tahliye edilebilmesi için çok yetersizdir. Özel gereksinimli bireyler için salonun sol kenarındaki duvarda yer alan asansörlü taşıma sistemi seyircinin salona girişini kolaylaştırmaktadır.

Şekil 51

15 Temmuz Milli İrade Salonu Plan Krokisi

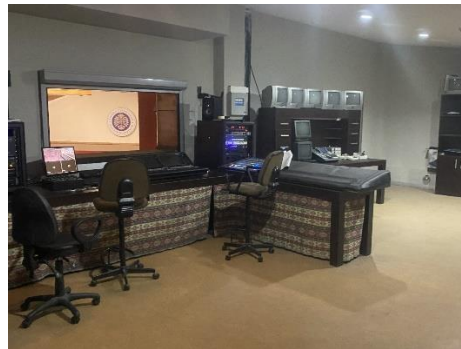
(Kişisel arşiv)

15 Temmuz Milli İrade salonu teknik özellikleri.

Sahnede bir adet dijital ses mikseri, 12 adet ışık mikseri, 16 adet Dimmer, bir adet DVD cihazı, kamera kontrol sistemi, 12 adet hoparlör, 10 adet monitör, 4 adet subbass (sesin kısık olmasına karşı kullanılan bir ses sistemidir), iki adet sabit kamera, bir adet projeksiyon cihazı, iki adet projeksiyon perdesi, iki adet takip robotu, ve ışık kanallarına kedi yolları ile ulaşılmaktadır. Ses sistemlerinin salonun her köşesine eşit dağıtılmış olması salon akustiği açısından başarılıdır.

Şekil 52

15 Temmuz Milli İrade Salonu Kumanda Odası

(Kişisel arşiv)

Üniversite yerleşkesi merkezinde yer alan sahnede akademik toplantılar, sunumlar, konserler, yılsonu mezuniyet programları, eğitim programları, defileler gibi etkinlikler yapılmaktadır. Resmi toplantılar da dâhil olmak üzere birçok faaliyet için kullanılan sahne, öğrenci ve halk tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir.

15 Temmuz Milli İrade salonunda son beş yılda yapılan etkinlikler.

Yılda kurum içi takribi 200 program, kurum dışından ise 100 programa kadar sahne kullanılmaktadır. Beş yılda ise yaklaşık 1500 program yapılmaktadır. Etkinlikler çok düzenli olmamak kaydıyla bir deftere not edildiğinden sayısal veriler aşağı yukarı değişkenlik gösterebilmektedir. Etkinlik çeşidine göre bir sayı çıkarıldığında sahnenin en çok konferans, sunum ve akademik toplantılar için kullanıldığı belirlenmiştir.

Şekil 53

15 Temmuz Milli İrade Salonu Etkinlik Kayıt Defteri

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER DEFTERİ									
SARAH	ÖĞLEDEN SONRA	SARAH	ÖĞLEDEN SONRA	SARAH	ÖĞLEDEN SONRA	A	B	C	D
15									
16									
17									
18									
19									

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER DEFTERİ									
SARAH	ÖĞLEDEN SONRA	SARAH	ÖĞLEDEN SONRA	SARAH	ÖĞLEDEN SONRA	A	B	C	D
10									
11									
12									
13									
14									

(Kişisel arşiv)

15 Temmuz Milli İrade salonunun mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

15 Temmuz Milli İrade Salonu yapı olarak cam malzemelerin kullanılmasından ötürü davetkâr bir salondur. Betonarme yapının soğukluğunu dış cephede kullanılan ahşap görünümlü kompozit dış cephe levhaları ile neredeyse yok edecek bir sıcaklık kazandırılmıştır. Çift yön girişi olan bu yapının Rektörlük binası yönünden giriş tanımlaması zayıf kalmıştır. Arka taraftan olan giriş kapısının ise araç otopark alanı binaya yakın olmadığından kullanımı sınırlıdır. Sahneye giriş kapısının konumu içeride kalmasından ötürü zayıf bir giriş olmaktadır. Fuaye alanındaki koltuklar ara boşluklarda seyircinin dinlemesi bakımından faydalıdır. Sahne teknik alanına ulaşım fuayeden bir kapı ile gerçekleşmektedir. Sahne kumanda odasına kapının içerisindeki merdivenler ile geçilmektedir. Merdivenlerden çıktıktan sonra geniş bir sahanlıktan kumanda odasına ve kedi yoluna ulaşım sağlanmaktadır. Sahne arkasında dekorlar için büyük bir sahne deposu dış mekâna açılan bu deponun sahne için her mobilya dekor ve aksesuarın gelmesine müsaittir. Sahne arkasından depoların açıldığı bir kapıdan geçerek kulislere giden bir koridora ulaşılabilir.

Şekil 54

15 Temmuz Milli İrade Salonu Kulis Koridoru ve Kulis Görseli

(Kişisel arşiv)

Salonun büyüklüğü, sahnenin yüksek ve geniş olması çok kalabalık sayıda kişinin yer alacağı etkinlikler için idealdir. Mezuniyet törenleri, koroların yer aldığı konser ve dinletiler, halk dansları gösterileri bu sahnede rahatlıkla sergilenebilir. Sahne ağzının geniş olması ve sofita yüksekliğinin fazlalığı nedeniyle tiyatro gösterileri için uygun değildir. Kullanım oranlarına ve çeşitlerine bakıldığında zaten sahnenin amacına uygun olarak kullanıldığı görülmektedir. Erzurum halkının da çeşitli etkinlikler için sıklıkla ziyaret ettiği salon bu yönüyle kent kültürüne ve akademik sahaya hizmet etmektedir.

Erzurum İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi

Erzurum İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi binası 1926 yılında Erzurum Belediyesi tarafından Cumhuriyet sineması olarak yapılmıştır. Sinemada bir yangın çıkmış ve bina yenilenip Saray Sineması olarak tekrar kullanılmıştır. Diğer yangının neredeyse külleri sönmeden bir yangın daha çıkmış ve yapı tekrar kullanılamaz hale gelmiştir. Yanan bina tekrar yenilenerek bu kez Dadaş sineması adında hizmet vermiştir (Güzel, E., 2021, [www.alo25.com/yazarlar/Erdal Güzel/erzurum-un-sinema-gecmisi/1733](http://www.alo25.com/yazarlar/Erdal%20Güzel/erzurum-un-sinema-gecmisi/1733)).

2016 yılına kadar bu isimle anılmış ve kültür yolculuğuna devam etmiştir. 2016 yılına kadar sinema olarak hizmet veren yapı, Erzurum'un sanat değerlerinden ses sanatçısı İbrahim Erkal'ın vefatıyla ahde vefa olarak sanatçının isminin verildiği bir kültür merkezine dönüştürülmüştür. Kültür merkezi olarak hizmetine devam eden yapıdaki sinema salonu çok amaçlı bir sahneye dönüştürülerek halen kullanılmaktadır. Şehrin tam merkezinde sosyal hayatın en yoğun yaşandığı bölgede bulunan kültür merkezi çok sayıda seyirciyi misafir etmektedir.

Şekil 55

İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Fuaye ve Giriş

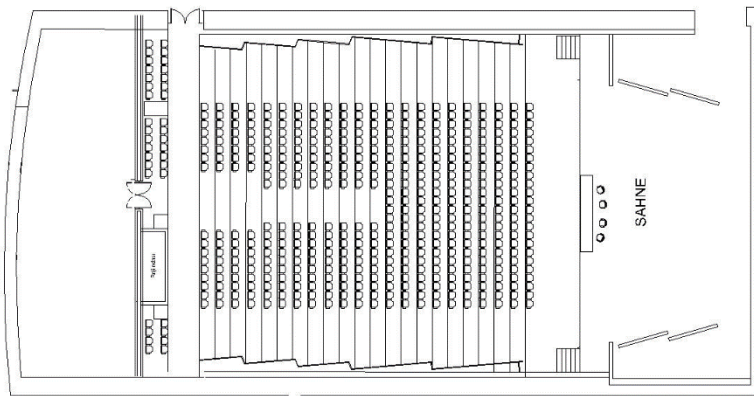
(Kişisel arşiv)

İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi mimari özellikleri.

Eski bir taş yapı olan binanın kendine ait bir plan krokisi bulunmamaktadır. Ölçülerine uygun bir şekilde bir kroki çizimi aşağıda sunulmuştur. Bina girişi ara bir sokaktan olup giriş tanımı bina bilgisi kurallarına uymamaktadır. Yapıdan içeri girildikten hemen sonra sol tarafta sahneye inen merdivenler ve merdivenlerin yanında ise kültür merkezinin idari bölümüne giden bir fuaye bulunmaktadır. Sahneye inen merdivenler 15 basamaktan oluşmaktadır. İdari birimden bir asansörle de sahne ve fuaye alanına iniş mevcuttur. Sahne fuaye alanı gayet ferah ve kullanışlıdır. Bu alanda bir adet de cep konferans salonu bulunmaktadır. Sahneye en arka oturma alanından kumanda odasının yanından girilmektedir. 484 kişiye hizmet veren sahne ahşap konstrüksiyondan yapılmıştır. Sahneye iki merdiven ile çıkılmaktadır. Sahne daha önce sinema olarak kullanıldığından derinliği çok yetersizdir. Sahne arkasında iki adet kulis ve dekor depo alanı vardır. Sahne deposu dış mekâna ulaşılabilir bir durumdadır.

Şekil 56

İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Sahne Plan Krokisi

(Kişisel arşiv)

Salonda yer alan seyirci koltukları üç bloktan oluşmaktadır. Öndeki blok sahne genişliği kadar tek parçadan oluşurken arkadaki diğer iki bloğun arasında geçiş boşluğu kullanılmıştır. Seyirci girişi en arkada olduğu için ön sıralarda oturan seyirciler yanlardaki geçiş boşluklarından geçerek ön kısma ulaşabilmektedirler. Sahne ve seyir yeri arasındaki boşluk ve koltuk aralarındaki boşluklar standartlara uygun olarak planlanmıştır.

Şekil 57

İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Sahne ve Seyir Yeri

(Kişisel arşiv)

Sahnenin arkasında yer alan boş alanlar dekor ve diğer sahne araç gereçleri için tasnif edilmiştir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Tiyatrosu tarafından kullanılan sahne yapısı, tiyatro oyunları için idealdir. Sahne derinliği her ne kadar geniş olmasa da portal yüksekliği ve portal ağzı ölçüsü tiyatro oyunları için kullanışlıdır. Sahne arkasında yer alan kulisler de sanatçıların hazırlanmasına ve dinlenmesine olanak sağlar niteliktedir.

Şekil 58

İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Depolama Alanları ve Kulisi

(Kişisel arşiv)

İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi teknik özellikleri.

Sahnede bir adet ses masası, bir adet ışık masası, 24 kanallı Dimmer, beş adet amplifikatör, bir adet ses mikseri, iki adet projeksiyon cihazı, altı adet sofit borusu bulunmaktadır. Çerçevesiz sahne plan modeline sahiptir. Ses ve ışık sistemlerinin sahne içinde ve seyir yerinde bulunması seyirci açısından duyma ve görme kolaylığı sağlamaktadır.

Şekil 59

İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi Kumanda Odası

(Kişisel arşiv)

Erzurum şehir merkezi Cumhuriyet caddesinde yer alan kültür merkezinde, tiyatro gösterileri, seminerler, tanıtım programları, konserler, söyleşiler, dinletiler gibi çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Erzurum Devlet Tiyatrosu sahnesinden sonra en çok tiyatro oyunu sahnelenen kültür merkezi birçok turne oyununu da kent halkıyla buluşturmaktadır.

İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi son beş yıldaki kullanım oranı.

Turne oyunları da dâhil olmak üzere yılda 20-30 tiyatro oyununa ev sahipliği yapmaktadır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Tiyatrosu tarafından hazırlanan oyunları da programına alan sahnede diğer tüm etkinliklerle birlikte yılda en az 100 faaliyet gerçekleştirilmektedir. Belediyenin sosyal medya hesaplarından duyurduğu kültürel etkinliklere bakıldığında sayıca en çoğu bu sahnede gerçekleştirilmektedir. Bu sayı beş yılda 1000 e yaklaşan rakamlara çıkmaktadır. 2024 yılında düzenlenen kültür yolu festivali kapsamında yer alan turne oyunları da yine bu sahnede seyirciyle buluşmuştur.

İbrahim Erkal dadaş kültür merkezi sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

İbrahim Erkal Dadaş Kültür Merkezi bina girişi bir sokak arasından verildiği için giriş kapı betimlemesi eski kullanılmayan iş han girişinden farksızdır. Kompozit alüminyum giydirme cephesi kentte görünülmez olmasının önemli sebeplerinden biridir. Sahne eski bir yapı olmasından ötürü sadece oturma alanının yenilenmesiyle değiştirilmiş bir yapıdır. Sahne kullanımı çocuk tiyatroları için pek uygun değildir. Sahne arkası bir tiyatro için uygun niteliklere sahip olsa da yapının yenilenmesi ve değerini bilen sanat yönetmenlerince yöneltilmesi gerekmektedir. Merkezi bir yerde olması sayesinde biliniyor ve kullanılıyor olması, binanın estetik görünümünden yoksun olduğu gerçeğini değiştiremez. Binanın bir kimliği yoktur. Kent kültürüne sadece sahnedeki performansların içerikleri ile bir katkı sağlaması

beklense de sahne belediye bünyesindeki programlar dışında pek kullanılmamaktadır. Yapının kendine bir bina dili bulması ve kent kültürüne katkı sağlaması ivedilikle önem taşımaktadır.

Dışarıdan gelen turne ekiplerinin bodrum kata atılmış bu sahne düzeninden hoşnut olmadıkları açıktır. Kültür merkezi olarak adlandırılan bina daha iyi bir yönetime ve işinin uzmanı kişilere teslim edilmelidir. Kapasitesinin altında kullanıldığı için yeterince değerlendirilememektedir. Şehir merkezinde bodrum katta sinemadan bozma bir tiyatro salonu yerine, çok amaçlı teknik ve mimari bakımdan donanımlı bir bina kültürel etkinliklere aç ve ilgi gösteren şehir halkı için mutlaka yapılmalıdır.

Erzurum Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Sahnesi

Erzurum Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü yapısı 1990 yılında Milli Eğitim müdürlüğünce sosyal tesis alanı olarak inşa edilmeye başlanmış olup 1994 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet İçi Eğitim Dairesi Başkanlığı'na hizmet içi Eğitim Enstitüsü olarak açılmak üzere devredilmiştir. 1999 yılında inşası tamamlanan yapı 2006 yılında hizmete açılmıştır. Yapının bünyesinde yer alan sahne alanı da toplantılar için sıklıkla kullanılmaktadır.

Şekil 60

Erzurum Hizmet İçi Eğitim Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Sahne Bina Görseli

(Kişisel arşiv)

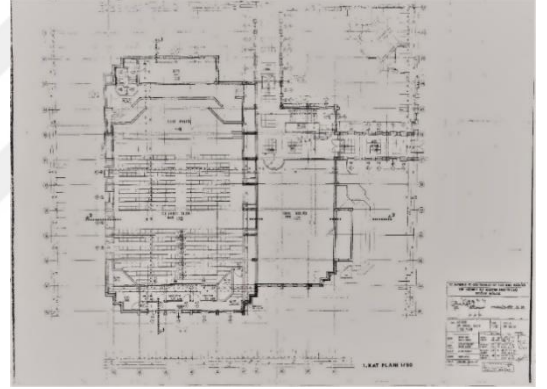
E.H.E. sahne mimari özellikleri.

Yapı mimari bakımdan betonarme taşıyıcı sistemi ile yapılmıştır. Konumu gereği ve rekreasyon alanları yapının bir kimliği olduğunu göstermektedir. Giriş tanımlaması fuaye ve sahne üçlüsü birbiri ile gayet uyumludur. Bina 30 yıllık olmasına rağmen amortisman değeri olarak bir düşüşe sahip değildir. Bu da binaya bakım ve onarım işlerinin zamanında yapıldığını göstermektedir. Yapı tek bir işleve hizmet vermemektedir. Konaklama, eğitim ve çok amaçlı sahnesi ile şehre bir destek sağlamaktadır. Yaklaşık 350 seyirci kapasitesine sahip salonda genellikle konferanslar ve eğitim seminerleri düzenlenmektedir. Salonun içinde yer alan

pencereler ortamın tamamen karartılmasına engel olmaktadır bu da tiyatro benzeri gösteriler için uygun olmadığını göstermektedir. Salona sağ tarafta bulunan iki kapıdan giriş ve çıkış sağlanmaktadır. Koltuklar dört blok halinde düzenlenmiştir. Ön bloklarda on sıradan oluşan 180 kişilik oturma yeri mevcuttur. Arka bloklarda da sandalye ilaveleriyle onar sıralı oturma yerleri düzenlenmiştir. Oturma yerlerinin aralarındaki geçiş boşlukları ve koltuk aralıkları standartlara uygun olarak yapılmıştır. Sahne ağzında portal çerçeve bulunmadığı için aydınlatma unsurları (spot) sahne dışına yerleştirilmiştir. Sahnenin her iki yanından merdivenlerle sahneye çıkış sağlanmaktadır. Sahne derinliği ve yüksekliği çok az olduğundan kalabalık ekipli etkinlikler için ideal değildir. Ses sistemine bağlı hoparlörler salonun en arkasına kadar eşit aralıklarla yerleştirilmiş bu sayede salonun her noktasından ses eşit bir şekilde duyulmaktadır.

Şekil 61

E.H.E. Sahne Planı Krokisi, Salon Görseli

(Kişisel arşiv)

E.H.E. sahne teknik bilgisi.

Sahnede 24 kanallı ses mikseri, bir adet ışık masası, 12 adet hoparlörü, beş adet amplifikatörü, iki adet sabit kamerası, bir adet projeksiyon cihazı, kumandalı perde sistemi ve sahne takip robotu bulunmaktadır. Büyük sahneden ayrı iki cep salonu daha vardır. Büyük salon 350 kişilik küçük salonlar ise; biri 145 diğeri 100 kişilik kapasite alanı bulunmaktadır. Çerçevesi sahne plan modeline sahiptir. Salon ağırlıklı olarak eğitim programları için kullanıldığından çok kapsamlı ışık ve ses sistemine ihtiyaç duyulmamıştır.

Şekil 62

E.H.E. Kumanda Odası

(Kişisel arşiv)

Sahne eğitim amaçlı kullanıldığı için seminer, konferans, yılsonu programları, söyleşi, sunum gibi etkinliklerde kullanılmaktadır. Yıl boyunca aktif olan sahne özel yapımlara verilmemektedir. Tiyatro ve benzeri gösterilerde kullanılmadığı için kulis ve dekor deposuna ihtiyaç duyulmamaktadır.

Şekil 63

E.H.E. Kulis ve Depo Görseli

(Kişisel arşiv)

E.H.E. sahnesinin son beş yılda kullanım oranı.

Sahne kurum içinde kullanımının dışında dışarıdan çok fazla etkinliğe verilmemektedir. Sahne kullanımına dair kayıt tutulmadığı için görevlilerden alınan bilgilere göre sahne yılda ortalama 30 etkinliğe beş yılda ise yaklaşık 150 etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır. Ağırlıklı olarak eğitim amaçlı kullanılması ve şehir merkezine uzak olması dolayısıyla sanatsal ve kültürel etkinliklerde kullanılmamaktadır.

E.H.E. sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

E.H.E. sahnesi, çok amaçlı bir sahne değildir. Sahne arkasında bir depo ve açık bir kulis bulunmaktadır. Sahne kapsamlı bir tiyatro için uygun niteliklere sahip değildir. Sahne yapısı gereği konferans salonu kategorisindedir. Erzurum'da bulunan diğer sahnelere ek olarak hizmet verir niteliktedir. Kentte bulunan diğer sahne binalarına bakılarak değerlendirilince kimlikli bir bina yapısına sahip olduğu görülmektedir. Lakin yapı tek bir alana hizmet etmediği için tiyatro yapısı olarak değil de konferans salonu olarak adlandırılabilir niteliktedir.

Şekil 64

E.H.E. Salon ve Sahne içi Görşeli

(Kişisel arşiv)

Sahne içi dar ve alçak olduğu için dekorlu bir gösteri için kullanılamaz. Şehir merkezine olan uzaklığı nedeniyle de seyircinin çok fazla tercih edeceği bir mekân değildir. Şehir merkezinde yer alan sahnelere alternatif olarak yoğun programlı festivallerde, kalabalık kadrolu olmayan etkinliklerde kullanılabilir. Salonun pencereli oluşu aydınlatma tasarımı yapılmasını engeller. Geç saatlerde hava karardıktan sonra yapılabilecek gösterilerde kullanılabilir. Tüm bu veriler doğrultusunda bu sahnenin hem konumu hem yapısal özellikleri hem de teknik donanımı bakımından çok kullanışlı olmadığı kültürel etkinlikler ve gösteriler için uygun olmadığı açıkça söylenebilir.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Âşık Reyhani Stüdyosu

TRT Erzurum Radyo'su, 15 Aralık 1960 yılında radyo programlarıyla hizmet vermeye başlamıştır. Stüdyo 7 Ekim 2011 yılında kurulmuş ve TV programı yayınlarına başlamıştır. TV stüdyosu ve radyo stüdyosunun bulunduğu binada ayrıca idari birimler de bulunmaktadır. Şehir merkezinde yer alan bina ulaşım yönünden oldukça elverişlidir. TV ve radyo programlarına seyircinin de katılıyor olması ulaşım kolaylığı bakımından önemlidir.

Şekil 65

TRT Bina Görseli ve Fuaye Alanı

(Kişisel arşiv)

T.R.T. stüdyo mimari özellikleri.

17 metreye 23 metre uzunluğunda 5.5 m yüksekliğinde bir mekâna sahip olan TRT Âşık Reyhani stüdyosunun giriş ve fuaye alanı oldukça geniş ve kalabalık seyirci için elverişlidir. TRT stüdyoları değişkenlik gösterebildiği için net bir proje krokisine sahip değildir. Esnek sahne yapısına sahiptir. Kulisleri ve kedi yollarının kullanılabilir olması stüdyonun sahne olma özelliği taşıması için bir olanaktır. Bina betonarme ve iki katlıdır. Alt katta stüdyolar üst katta ise ses kayıt stüdyoları ve yönetim birimleri yer almaktadır. Müzik programlarının ve konserlerin verildiği sahne alanında seyir yeri ayrılmamış, amfi şeklinde bir düzenlemeyle planlanmıştır.

Şekil 66

TRT TV Stüdyosu

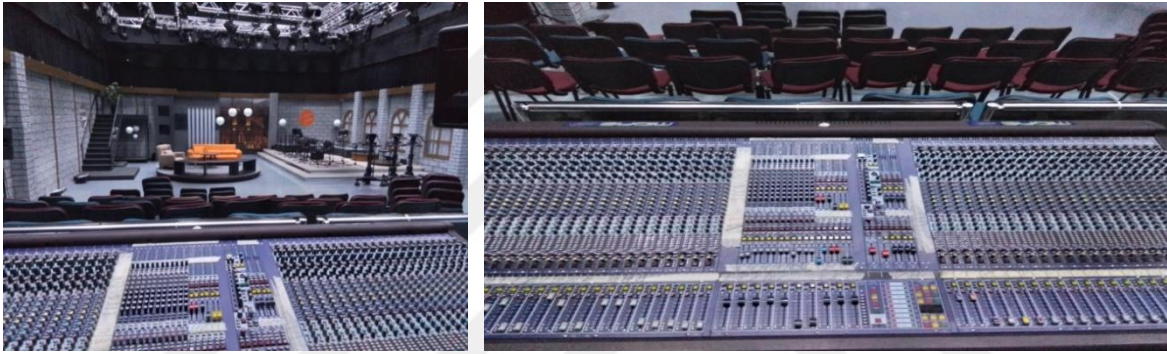
(Kişisel arşiv)

T.R.T. stüdyosu teknik özellikleri.

Son yıllardaki yayınlarını stüdyo resim rejisi sisteminin SD olması nedeniyle; 6 sistem kameralı HD naklen yayın arabası ve Uydu iletişimi için UP-LINK aracı ile stüdyo arka giriş kısmından yapılmaktadır. Işık kumandası mevcut yerinden devam etmektedir. Stüdyo, 23 metre uzunluğunda 17 metre genişliğinde, kedi yolu yüksekliği 5,5 m olan bir alana kurulmuştur. Işık sistemi Martin Kompakt, DMX kontrollü kumanda masası, 140 aboneli, ses PA masası Analog MIDAS 2000, yayın masası naklen yayın arabasında SSL C10 dijital, kameraları HITACHI HD 1000 sistem kamerasına sahiptir. VTR odası, kurgu odası, ses rejisi odası, resim rejisi odası, kamera kontrol, ışık rejisi odaları bulunmaktadır.

Şekil 67

TRT TV Kumanda Odası

(Kişisel arşiv)

TRT binasındaki stüdyo genellikle “Doğudan Sesler” adlı program için kullanılmaktadır. Kanallar ve koordinatörlükler tarafından yapımcıların önerileri doğrultusunda ilave programlar yapılabilmektedir. Planlı yayınların haricinde TRT Âşık Reyhani Stüdyosunda milli bayramlar, dünya haber kanallarına bir iki konuklu gündeme ilişkin ilave yayınlar yapılabilmektedir. Programların etkinlik çeşidi TRT Genel Müdürlüğüne bağlı olarak değişmektedir. Her hafta program düzenlendiğinden, TRT stüdyoları yoğun olarak kullanılmaktadır.

Şekil 68

TRT Kulis Görseli

(Kişisel arşiv)

T.R.T. stüdyosu son beş yılda kullanım oranları.

TRT Erzurum Âşık Reyhani Stüdyosu, 2022 ve 2023 yıllarında naklen yayın arabası vasıtasıyla 80 civarı program yapılmıştır. TRT Erzurum Âşık Reyhani Stüdyosu sisteminin SD olması sebebiyle önceki yıllarda yayın daha düşüktür. 1 Haziran 1 Ekim tarihleri arasında sezon bitirilerek program yapımlarına ara verilmektedir.

Şekil 69

TRT Sahne Oturma Platformu Görseli

(Kişisel arşiv)

T.R.T. stüdyo sahnesinin mimari, teknik ve kültürel açıdan değerlendirilmesi.

TRT Âşık Reyhani Stüdyo binasının girişindeki merdivenler stüdyoya ulaşımı zorlaştırmaktadır. Stüdyoda sabit bir oturma platformunun üstünde ve önünde sandalye eklemeleri ile sahne kapasitesi 100-150 kişiye kadar değişkenlik gösterebilmektedir. Stüdyonun girişinin karşısında aynı şekilde başka bir kapı daha bulunmaktadır. Stüdyoda bulunan kedi yolu Erzurum'da var olan tüm sahnelerle oranla çok daha donanımlıdır. Kedi yolu merdiveni ile kulislere, teknik odalara çıkılabilmektedir.

TRT gibi kurumsal bir yapının halkın kültürel değerlerine önem vermesi, çeşitli etkinliklerde öncülük etmesi, şehir halkı için büyük bir kazanımdır. Ulusal mecrada yaptığı yayınlar ve yerel etkinlikler halkın farklı etkinliklere ulaşmasını sağlamaktadır. Bina içerisinde yar alan stüdyonun programlara katılan seyirciye ev sahipliği yapması, farklı bir atmosfere sokması onu değerli kılmaktadır. Sadece kendi bünyesindeki faaliyetlere yer veren TRT, dışarıdan özel etkinliklere kapalıdır. Kurum politikaları gereği kendi faaliyetleri dışında başka oluşumlara yer vermediği için etkinlik sayısı kendi iç bünyesindekilerle sınırlıdır. Tüm bu koşullara rağmen kent halkına sanatsal ve kültürel anlamda kattıkları paha biçilmezdir. Stüdyo yapısal özellikleri gereği sadece TV programlarına uygun olup, tiyatro ve gösteriler için uygun değildir.

SONUÇ

Çalışmada Erzurum da yer alan sahneler teknik ve mimari bakımdan incelenerek kent kültürüne katkılarının sanatsal etkinliklerde kullanım oranlarının araştırılması amaçlanmıştır. Sahnelerin hangi etkinlik/performans için uygun olup olmadığı yapılan saha incelemeleriyle belirlenmeye çalışılmıştır. Sahnelerin tarihçelerinden yola çıkarak mimari ve teknik özelliklerinin ne için uygun olup olmadığı incelenmiştir. Tiyatro sanatının kökenini oluşturan Sahne Antik Yunan'dan günümüze kadar sahne yapıları sürekli değişim ve gelişim göstermiştir. Kamusal bir alan olan tiyatro sahneleri insanlara günlük hayatın estetik bir sentezinin sunulduğu kutsal mekânlara benzemektedir.

İnsan görsel algısı olan bir varlıktır. Görsel algı insanı estetiğe yönlendirir. Estetik ise insanın psikolojisini etkileyen en anlamlı unsurdur. İnsanlık ilk var oluşundan itibaren tiyatroya ihtiyaç duymuştur. Tiyatronun içinde kendini bulmuştur. Daha sonraları oyun yazarları halkın kendi yaşanmışlıklarına değinip bir ders niteliğinde metinler yazdıkça insan tiyatroyu daha çok benimsemiştir. Böylece tiyatro insan için gereklilik halini almıştır. Tiyatro izlemek için uygun mekânlar aranmaya başlanmıştır. Bu mekânlar Antik Yunan da bir yamaç kenarı, Roma da ticari amaçlı bir Collesium, Orta Çağ'da bir kilise, Rönesans'tan günümüze kadar gelen süreçte ise bir bina olarak şekillenmiştir. İşte bu binalar, iki sandalye ve bir platform olarak çağlar öncesinde hizmet veren izleyici için zaten bilinen bir görsel algıydı. Benliklerini bir binadan içeri girerken tanımlamalıydılar. Bu isteklerin verdiği bir arz ile tiyatro binaları yapılmaya başlanmıştır. İnsanların tiyatro mekânlarını sık kullanmasıyla sahne yapı ölçülerinin gerekliliği ortaya çıktı. Bu sahne ölçüleri insanların önce beden kütle hacimlerinin kapladığı alanlar olarak belirlendi sonra ise ruhuna değecek şekilde biçimlendi. Sahne, oyuncu ve seyircinin bir arada aynı mekânda aynı hissi duyacağı şekilde bina yapıları tasarlandı ve günümüz sahne tasarımı bu şekilde toplum içindeki yerini aldı. İnsanın içsel yolculuğuna iyi gelen binalar artık toplumun sanat seviyesini gösteren yapılar olarak algılanmaya başlanmıştır.

Toplumun gelişmişlik seviyesini o toplumun sanatsal etkinliklere ayırdığı vakit ve bütçe göstermektedir. Bir toplumun kültür seviyesini gösteren binalar o toplumun yaşanmışlık izlerini taşımalıdır. Kültür seviyesini gösteren binalar insanların yaşadığı kentlere bir kimlik kazandıracak şekilde olmalıdır. Kültür seviyesi düşük milletler kimliksiz bina yaparlar. Bu bakış açısıyla toplumların oluşturduğu kentlerin gelişmişlik seviyeleri belirleir.

Tiyatro, Antik Yunan döneminde ilk performansını, yamaç kenarlarında, bir düzlüğü sahne, yamaçlara yaslanan toprak zemini oturma alanı olacak biçimde düzleştirmiş, yamaçların doğal ses yalıtımına sahip olduğunu fark etmiş ve tiyatro alanını tasarlamıştır. Bu farkındalık medeniyetten medeniyete aktarılmış bir sanat yapısı mirasıdır. Bu sanat yapıları açık alanda olmasından dolayı iklim şartlarının değişkenliğiyle baş edememiş ve Roma da çatılı dört duvar şeklinde yapılar hizmet sunmuştur. Bu yapılar taş ustalarının şekillendirdiği taşların estetiği ile başka bir anlam kazanmış ve sanata başka bir sanatla destek olarak görsel sanatlar ile performans sanatlarını tek bir çatı altında insanlık hizmetine sunmuştur. Tiyatro, insanların evlerinde hazırlanıp çıkması ile başlayıp sahne performans alanına gelmesi ile devam eden ve oyun başlayıp bitene kadar insana hizmet veren bir olgudur. Tiyatro, hiçbir zaman sade bir olay anlatımından ibaret olmamıştır. Tiyatro yapısı da iki sandalye bir sahnenin bir mekâna bırakılmasından da ibaret değildir. Her noktasının sahnelenen performans ile doğru orantıda insan psikolojisine kent kültürüne destek veren bir kavramdır. Bu yüzdendir ki tiyatro bina mimarisi diye bir gerçek var ve kent kültürüne görünür bir şekilde etkisi vardır.

Kent kimliğine ve kültürüne uygun olan yapılar gelişmişlik seviyesini belirler maalesef Erzurum bu konuda pek parlak değil. Tiyatro yapıları için seçilen arsaların konumu, restore edilen binaların durumu bir gelişmişlik seviyesi göstermemektedir. Erzurum'da son 10 yıldır Kültür Merkezi binaları yapılmaktadır. Her mahalle de bir kültür merkezi olacak şekilde konumlandırılan bu yapıların halka kültür dışında kütleli farkındalıktan başka bir şey kazandırmamıştır. Örneğin; Erzurum'a yapılan bir Devlet Tiyatrosu sahnesi özel olarak yeniden inşa edilmek yerine, bir kültür merkezi binasının eklentisi olarak yapılmıştır. Yerel yönetimlerin sanat ve kültür alanında yeterince bilgi sahibi olmaması, daha çok rant getiren alanlara yatırım yapması bu tür sonuçlara sebebiyet vermektedir. Kültür Bakanlığı'nın ülkenin her yerinde sanat alanında gereken ihtiyaçları karşılayabilecek bütçeler ayırması gereklidir.

Çalışma kapsamında Erzurum'da incelenmiş olan sekiz sahneden hiç biri tam donanımlı ve çok amaçlı planlanmamıştır. Bu sahnelerde belirlenen aksaklık ve eksiklikler detaylı olarak çalışmada yer almaktadır. İncelenen sahneler arasında yer alan Erzurum Devlet Tiyatroları bir kültür merkezinin yanında dar bir alana sıkıştırılmıştır. Sahnesinin küçüklüğü ve darlığı binanın hizmet verdiği sanatsal etkinliğe yetersiz gelmektedir. Mimari projesi incelendiğinde karşımıza sahne ile oransız bir fuaye alanı çıkmaktadır. Erzurum Devlet tiyatroları şehrin en önemli tiyatro sanatı temsil yeridir. Bu denli önemli bir yere gereken imtina gösterilmeyerek ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır.

Diğer bir sahne olan Erzurum İbrahim Erkal Dadaş Kültür merkezi ise eski bir sinema salonunun restore edilerek bir kültür merkezine dönüştürülmeye çalışılması ile Erzurum'da

varlığını devam ettirmektedir. Tiyatro için sahne; kulisleri, sahne deposu gibi birçok unsura sahip olmasına rağmen binanın bodrum katında sahne yapılması riskleri de beraberinde getirmektedir. Yapının şehir merkezinde oluşu ve belediye tiyatrosu tarafından kullanılması sayesinde çok bilinen bir kültür merkezidir. Şehir halkının tiyatro ve kültürel faaliyetlere gösterdiği ilgiyi hak etmeyen bir yapı.

Yine Erzurum'da çok bilinen diğer sahne de Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezidir. Erzurum Forum Alış Veriş Merkezinin bir kısmının sahneye ayrılmasıyla planlanan bu yapı teknik ve mimari bakımdan kapsamlı bir sahne değildir. Binanın kendi elektriğini kendi üretmesinden ötürü Türkiye'nin yeşil sertifikalı ilk ve tek binasıdır. Bina kimlikli bir bina olmasına karşın sahneye giriş kapısının ve sahneye ulaşımın çok rahatsız edici olması bir sükutu hayaldir. Tiyatro sahnesi olarak kullanımı kesinlikle uygun olmayan bu sahne sadece çocuk tiyatrosu için dekorları daha minimalist olan oyunlar için değerlendirilebilir. Erzurum'un en büyük izleyici kapasiteli sahnesinin arka sahne diye bir alanı yoktur.

Erzurum Hizmet içi Eğitim Enstitüsü ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü, binasında yer alan sahne Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim amaçlı programlarda kullanılmaktadır. Bina yapısal olarak bir sahneden ziyade çok amaçlı bir konferans salonu olarak anılmalıdır. 350 kişilik bir seyirci kapasitesine sahip olmasına karşın tiyatro performansları burada da sergilenebilecek durumda değildir.

Teknik donanım açısından oldukça donanımlı olan Atatürk Üniversitesi Nene Hatun Gösteri Merkezi, kampüs yerleşkesindedir. Bina girişinden sahnesine ulaşımı, fuaye alanının çok amaçlı olarak kullanılmasından sahnesinin ve seyircisi sayısına kadar gayet kullanışlı bir mekândır. Sahnenin çok amaçlı olması da bir avantajdır. Yabancı dilde bir oyun sergilenmek için simultane çeviri sistemine sahip oluşu kent kültürüne katkısını destekler niteliktedir. Hem öğrencinin hem şehir halkının kullanımına uygun olan sahnede tiyatro performanslarından ziyade söyleşiler, seminerler gibi az kadrolu etkinlikler yapılabilir.

Yine kampüs yerleşkesinde yer alan Atatürk Üniversitesi 15 Temmuz Milli İrade Salonu da Erzurum'un kent kültürü açısından incelendiğinde bina kimliği ve sahne alt yapısı bakımından katkı sağlayan bir yapıdır. Bulunduğu çevrenin dokusuna bina olarak uyum sağlamış olması dış cephesinde ahşap görünümlü kompozit levhalar ile peyzaj alanının bakımlı olması yapıda giriş bölümü ve giriş koridorunun cam gibi şeffaf bir malzemeden yapılmış olması yapının kimlikli bir bina olduğunun göstergesidir. Sahne giriş kapısının tanımsız ve giriş çıkışın aynı dar kapı alanından yapılıyor olması güvenlik ve yoğunluk bakımından olumsuzluklara sebep olabilir.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Âşık Reyhani Stüdyosu Erzurum kent kültürüne katkısı oldukça fazladır. Devlet Tiyatroları gibi devlet eliyle yürütülüyor olması halkın kamu kurumlarından beklediği katkıyı sağlar niteliktedir. Sahne olarak kullanıma da uygun olmasına karşın devlet kurumu programları dışında bir şey gösterilemeyeceği için herhangi bir tiyatro etkinliği düzenlenemeyecek bir sahnedir. Teknik donanım olanakları bakımından Erzurum'da tektir. Kentte varlığını 64 yıldır hissettirdiği için kent kültürünü şekillendiren mihenk taşı olma niteliğindedir.

Atatürk Üniversitesi Gösteri Sanat Merkezi sahnesi, Güzel Sanatlar Fakültesi binasının yanında konumlandırılmış çoğunlukla Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri tarafından kullanılmaktadır. Bu bina Üniversitenin kent kültürüne bir armağanıdır. Üniversite öğrencisine bu şekilde bir sahne tahsis edilmesi büyük bir değerdir. Gösteri Sanatları Merkezinin sahnesi Erzurum'da dönebilen ilk sahnedir. Bu sahne ortasında yer alan platformun bir kumanda ile dönebilmesinden ötürü dekor değişimi, hareketli sahne gibi pek çok avantajı beraberinde getirmektedir. Öğrencilere bu imkân ile oyun performansı sergilemesini sağlamak kent kültürüne en büyük katkılardan biri olacak niteliktedir. Sahnenin kulislerinin büyüklüğü, sahne binasının içerisine araç ile dekor taşınabilecek bir alanı olması bir sahne için önemli özelliklerdendir. Sahne bina girişi kot farkından dolayı çok basamaklı bir merdivenle sağlanmaktadır bu da seyirci için giriş çıkışlarda sorun yaratmaktadır.

Sonuç olarak yapılan saha çalışması göstermiştir ki, Erzurum'da kent kültürüne destek olmak için yapılan 6 tane kültür merkezi vardır. Bu 6 Kültür merkezinin toplam 4 tane sahnesi vardır. Bu sahneler tiyatro performansı için uygun niteliklere sahip değildir. Var olan sahneler; sinema, söyleşi, konferans, lansman gibi etkinliklere daha uygundur. TRT bünyesindeki Âşık Reyhani Stüdyosunun ışık-ses teknolojisi, Atatürk Üniversitesi Görsel Sanatlar Merkezinin döner sahne platformu, Atatürk Üniversitesi Nene Hatun Kültür Merkezinin fuaye alanı, sahnedeki konuşmacının konuşma dilini tercüme edebilen çeviri sistemi ve Atatürk Üniversitesi 15 Temmuz Milli İrade Salonunun seyirci kapasitesi, akustik yeterliliği, gibi özelliklerin tespitleri, Erzurum'da bulunan sahne yapılarının her birinin bir sahnede olması gereken özelliklerin sadece birkaçına sahip olduğunu göstermiştir. Bu özelliklerin hepsinin birlikte tek bir yapıda olmasının yanında sahne ve oturma alanının ölçülerinin tiyatro bina yapısı ölçeklerinde olduğu birden çok sahne yaparak Erzurum kent kültürüne katkı ve Erzurum kent bina kimliğini iyileştirilmesi, Erzurum yerel yönetimlerinin elindedir. Kent kültürüne katkı sağlayan kimlikli ve kent dokusuna uygun binaların sanatsal etkinliklerde kullanımı artarak çoğaltılmalı ve kente uygun bir bina dokusu oluşturulmalıdır. Son yıllarda ülkemizde sanat ve kültüre artan ilginin Doğu Anadolu bölgesinin en büyük şehri olan Erzurum'da da arttığı

gözlemlenmektedir. Özellikle *Kültür Yolu Festivalleri* sayesinde birçok sanatçı ve sanatsal etkinlikle halkın buluşması sağlanmaktadır. Bu festivallerde yer alan sahne gösterileri ve diğer sahne etkinlikleri için Erzurum’da mevcut olan sahne yapılarının koşullarının iyileştirilmesi gereklidir. Gerek mimari yönden gerek teknik donanım ve alt yapı bakımından gerekli iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi sanat üreticileri ve seyirci açısından olumlu sonuçlar yaratacaktır. Erzurum’da hali hazırda bulunan sahnelerin birçok eksikliği görmezden gelindiği için, büyük ölçekli prodüksiyonlar şehre turneye gelememektedir. Yeterli teknik kapasitenin olmayışı yurt içinde ve yurt dışında gösterimde olan yapımların Erzurum’u tercih etmemesine sebep olmaktadır. Çalışmada detaylı olarak tespit edilen eksikliklerin giderilmesi kent haklının sanatsal ve kültürel faaliyetlere daha çok katılım sağlamasını, yeni ve sıra dışı yapımların Erzurum’a gelmesine olanak sağlayacaktır..

KAYNAKÇA

- Aksel, E. (1988). *Tiyatro Dekor ve kostüm Tasarımı Gelişimi*. İSTANBUL, İSTANBUL, TÜRKİYE: Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası.
- and, M. (tarih yok).
- And, M. (1973). *Tiyatro Klavuzu*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Brockett, O. G. (2000). *Tiyatro Tarihi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- CANSIZ, A. U. (2024, Nisan 5). [www.arkitera.com](http://www.arkitera.com/proje/acik-sahne/). www.arkitera.com/proje/acik-sahne/ adresinden alındı
- Cartwright, M. ., (2016, nisan 22). Antik Yunan'da Tiyatro Mimarisi. *Greek Theatre Architecture*. Türkiye: <https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-895/antik-yunanda-tiyatro-mimarisi/>.
- Devran Bengü, D. Ö. (2015). Tiyatro Mimarisinde “Kara Kutu” Form ve İstanbul Coğrafyasında Gelişimi. *Yapı Dergisi*, 1.
- Er, C. (2019). batı ve türkiye tiyatrosunda mekan dramaturjisi. *istanbul, Türkiye*.
- Fişenk, Ö. A., & Satıcı, B. (2020). Antik Dönemde Batı Tiyatrosu Mimarisi. *Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 168.
- Fişenk, Özge Ayşegül; Satıcı, Burhan;. (2022). Antik Dönemde Batı Tiyatrosu Mimarisi. *Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 167-182.
- Güzel, E. (2021, Temmuz 29). www.alo25.com. www.alo25.com/yazarlar/ErdalGüzel/erzurum-un-sinema-gecmisi/1733. adresinden alındı
- Hemiş, Ö. (2012). Temsil Biçimleri Üzerinden Bir Zihniyet. İstanbul, Türkiye.
- KadıköyBelediyesi. (2022). www.alankadikoy.com. www.alankadikoy.com/hakkimizda/ <https://alankadikoy.com/hakkimizda/> adresinden alındı
- Kongresi, U. E. (2010). Kongre Yeri. *Kongre Yeri*. UEK.
- Korkmaz, N. (2009/3). Antik Çağda Tiyatro. *Türkiye Mühendislik Dergisi(TMH)*, 64-67.
- Kuruyazıcı, H. (2003). *Başlangıçtan Günümüze Tiyatro Yapılarının Gelişimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Leland M. Roth, E. A. (2020). Mimarlığın Öyküsü. L. M. Roth içinde, *Mimarlığın Öyküsü*. İstanbul: kabalcı.
- Nutku, Ö. (1972). *Dünya Tiyatrosu Tarihi Cilt I*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Pekince, E. (2021, temmuz 15). Bellek: Tiyatroda Mekan Kurgusu. Ankara, Türkiye.
- Sudaş, İ. (2013, Aralık 13). www.arkitera.com. www.arkitera.com/proje/moda-sahnesi/ <https://www.arkitera.com/proje/moda-sahnesi/> adresinden alındı
- Temel, S. (2016). TİYATRO MİMARİSİNİN TİYATRO ANLAYIŞIYLA BİRLİKTE GELİŞİMİ. *Akademik Bakış Dergisi*, 533-535.
- Türker, M. N. (2022, Nisan 7). Tarihten günümüze tiyatro mimarisi. İstanbul, İstanbul, Türkiye.
- Yedigün. (2015). *Yedigün Digital*. <https://yedigun.com>: <https://yedigun.com/tiyatro-binas%C4%B1-tasar%C4%B1m%C4%B1> adresinden alındı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Merve TAŞ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi:

Atatürk Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Mobilya ve Dekorasyon Bölümü(Terk)

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği(TOBB) Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sanat Tasarım bölümü (Terk)

Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık Bölümü

Yeditepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Erzurum Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü-Sahne Sanatları Ana bilim dalı

Yüksek Lisans Tez Konusu: Erzurum’da Yer Alan Sahnelerin Teknik Ve Mimari Bakımdan İncelenerek Kent Kültürüne Katkılarının Sanatsal Etkinliklerde Kullanım Oranlarının Belirlenmesi

Stajlar:

Ankara-Çay Yolu-Lafen Ltd.Şti.(Ada Konutları-2007

Erzurum Atlama Kuleleri-2010

Akgün Ltd.Şti.-Erzurum Yurt Binaları-2011

Fors Yapı Ltd.Şti.-Hastane İnşaatı-2012

Sırmacı Mimarlık (Ofis Stajı)

Çalıştığı Kurumlar:

Atatürk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık bölümünde yarı zamanlı Öğretim Görevlisi (2014-2016)

Aziziye Belediyesi; İmar Müdürlüğünde Mimar ve İç mimar(2015-2016)

Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Tasarım Bölümü yarı zamanlı Öğretim Görevliliği (hali hazırda)

İletişim E-Posta: